

Ljubljanski

ZVON.

LETO
IV.

ZVEZEK
8.

1884.

Vsebina 8. zvezka:

	Str.
1. Gorázd: Svetinja. Pesen	449
2. Dr. I. Tavčar: Mrtva srca. Povest. (Dalje.)	450
3. J. Trdina: Bajke in povesti o Gorjancih. 21. Peter in Pavel	458
4. J. Staré: Vinko II.—III.	466
5. S. Rutar: Akvileja. IV.—V.	474
6. J. K.: Vétrecu. Pesen	479
7. J. K.: Vrnítev. Pesen	480
8. Svoimir: Hladíla ni! Pesen.	480
9. Svoimir: Ljubezni želja. Pesen.	480
10. L. Pesjakova: Popotni spomini. II.—III.	481
11. J. Kersnik: Gospod Janez. Novela. III. (Dalje.)	486
12. K. Štrekelj: Novejši pisatelji ruski. II.	491
13. Fr. Šumi: „Archiv für Heimatskunde“ in naše zgodovino- znanstvo.	495
14. K. Štrekelj: Jan Ernst Smolef. (Konec.)	504
15. Slovenski glasnik	509

Vsem gospodom, ki so mi poslali doneskov za Matičin letopis, naznanjam, da letos ne bodem uredoval te knjige in da sem danes vse izročene mi rokopise vrnil g. predsedniku „Maticе Slovenske“.

V Ljubljani dné 15. julija 1884.

Fr. Levec.

Listačna upravištva. G. Lovrenc Baloh, St. Joseph Stearns-County, Minn. Dotična menica je došla upravištvu „Slov. Naroda“ in tudi „Ljubljanski Zvon“ je plačan do 31. decembra t. l. — Rev. A. Ogulin, cor. Western et Superior Str. St. Paul, Minn. Odgovor pismeno. — Mr. John B. Solnce, St. Francis P. O. Milwaukee Co., Wis. Vaš list je plačan do konca leta. — St. Slovansky spolek, St. Francis P. O. Milwaukee Co., Wis. List je plačan do 30. sep. t. l. — P. n. gospodom: G. B. 406 Wells Street, Milwaukee, Wis. — Jos. B. Verham, Ottertail Co., Minn. — James Fr., Wabasha, Minn. — John T. Mazeppa, Minn. — John J. M. L. B. 276 Wahpeton, Richland Cs. Dak. Ter. — Peter J. J. Minneapolis, Minn. 14108 St. South. — J. N. St. Red-Wing, Minn. Namesto s posebnimi pismi, odgovarjamo vsem tem gospodom tukaj, da nam od njih za letošnje leto še ni došla naročnina. — G. M. Mulej, gimn. prof. v Nižnjem Uralsku na Ruskem: Naročnino do konca t. l. nam je izročilo upravištvo „Slov. Naroda“. Hvala!

Ljubljanski

Vestnik

Leposloven in znanstven list.

Izdajatelj:

Janko Kersnik, Fr. Levec, Jos. Stritar, dr. Ivan Tavčar.

LETO IV.

V LJUBLJANI, 1. AVGUSTA 1884.

ŠTEV. 8.

BSvetinja.

Bogastva ni mogla mi dati,
Svetinjo pobožno samó;
Na glas je solzila se mati,
Pretežko je bilo slovó!

„Svetinjo, ná, zlato,“ je déla,
„Zaklád tó čestit je, moj sín!
Od dédov sem jaz ga vzprejela,
Zdaj dajem ga tebi v spomin.

„Domače boš kraje ostavil,
Med tujimi hodil ljudmi,
Zaklád pa tá moj ti bo pravil
O dômu, kjer mati živi.

„Rodove boš videl srečnejše,
Zemljó bogatejšo drugód:
Svetinja te spomni: krasnejše
Od svoje ne najdeš nikód.

„In ko bi nas tujci grdili,
Domačo nam sméšili last:
Svetinja te spomni, sin mili,
Da matere braniš mi čast! . . .“

Na glas je solzila se mati,
Ko težko jemál sem slovó;
Ničesar imela ni dati —
Svetinjo pobožno samó.

Svetinjo tó hranim jaz véрно,
Od matere dano na pot —:
Ljubezen za dom neizmérno
Za dom in nesrečni svoj rod.

Gorázd.

Mrtva srea.

Povest.

Spisal dr. Ivan Tavčar.

Šestnajsto poglavje.

Don Cesar: Und seine Schwester!

Chor: Wehe! Wehe! Wehe!

Chor (Bohemund): Es ist gesprochen,
du hast es vernommen,

Das Schlimmste weist du, nichts ist
mehr zurück!

Schiller: „Die Braut von Messina“.

Proti večeru tistega dne je sedel Ernest Malec v svoji sobi. Odtegnil se je družbi, ker je hotel sam s sabo premisliti še jedenkrat vse dogodke, ki jih je ravnokar doživel. Ali najprej je hotel govoriti tudi s hčerjo Meto, da bi se še danes vse dognalo. Ukazal je bil strežaju, naj poišče gospodično. Zdelo se mu je, da je predolgo ni. Malo ga je pričelo skrbeti in po mehkem stolu se je premikal tjã in sem. Tu in tam si je potipal z roko za vrat. Imel je občutke, da ga hoče zavrãtnica zadušiti.

„Kje tiči toliko časa!“ reče jezno, pograbi steklenico na mizi ter si nalije črnega vina v kupo. Ko je izpil, zajezi se na muhe, katera so mu sedale po potnem obrazu. V srdu je z modrim robcem tolkel za njimi.

„Saj je huje to čakanje, nego sem menil! Preklicana golazen!“ In zopet je vihtel modri robec po zraku.

Tedaj je prihitela hči Meta v sobo.

„Tu sem, ata!“

Bila je rudeča kakor cvet.

„Kje si bila, da te tako dolgo ni?“ vpraša stari s kislim glasom.

„Na vrtu!“ odgovori in nehoté se je še bolj zarudela.

„Čemu ti je treba toliko krvi v licih. Saj se ne kuri na vrtu! Ha! ha!“

Dajal si je pogum, za tega delj se je glasno smijal slabemu svojemu dovtipu.

„Sédi, Metka, sédi!“ pravi mehkeje. „Sedaj je škof na vrtu in go-spodje so se razkropili! Sedaj utegnem in s tabo sem hotel govoriti. Jezna pa mi ne smeš biti! Imaš nekaj vojaškega, nekaj odločnega, kar še celó mene, ki sem vender oče tvoj, časih spravi v strah. To bo revež prihodnji mož tvoj!“

Zopet se je smijal, da bi ga ne zapustil pogum.

Hči séde tik njega na stol.

„Tako je prav! Tu sedi tik mene!“

S tolsto svojo roko tipa po mehki njeni ročici.

„Silno te imam rad, Metka!“

In zopet gladi njeno ročico.

„Rajši od Viktorja, ki mi v jedno mér zapravlja denar. A tudi ti me moraš rada imeti, to ti rečem!“

Tu izpije kupo vina.

„Malo vina potrebujejo moje stare kosti!“ opravičuje se, potem pa se jej z nova sladká: „Rad te imam, in ti mene tudi, ali ne, Metka?“

„Da! da!“ odgovori Meta hitro.

„Nekaj bi te prosil, otrok sladki! Nekaj mi moraš na voljo storiti!“

„In kaj, ata!“

Stari si briše z robcem plešasto glavo. Sedaj je prišel odločilni trenutek, a vedel ni, kakšno besedo naj rabi, da bi dekle ne vzkipeló. Zagleda se v arabeske na steni ter premišljuje.

„Nič tacega,“ odgovori počasi, „da bi se ti bilo bati. Ha! ha! Ženina imam za té, ha! ha!“

„Ženina?“ Vsa kri jej izgine iz lica, in kakor blisk se dvigne s sedeža svojega. Stari se dela, kakor da ni opazil vtisa svojih besed.

„Prihajaš v leta, Metka, in starost je najhujša bolezen pri dekletih, ha! ha!“

Neprijetno se je smijal.

„Tu pa se je častitljiv mož, dober mož, oglasil pri meni in poprosil za roko tvojo. Dejal sem si: dekle prihaja v leta, a snubači so bele vrane. Prideš v leta. Tista mehka kožica na lici se izgubi, izgubi se tudi svetlost las in šibkost telesa! Potem pa snubačev ni. A sedaj se je oglasil častitljiv mož, poštenjak, in vzeti te hoče!“

Ni jej gledal v obraz, ko je govoril te besede. Meta je slonela pri stolu ter skozi okno obračala pogled na večerno zarjo, zlatečo sivo gorovje. Dobila je bila nekje kos belega papirja in trgala ga mehanično, da se je pred njó po parketu napravil bel sneg. Konečno se obrne proti njej. Smilila se mu je, ko je tako bleda stala pred njim. Vstane in jej z debelimi prsti pogladi lice.

„Čemu se plašiš, golobica,“ vpraša boječe, „jedenkrat se moraš vender možiti. Saj ste dekleta za to na svetu, ha! ha!“

Ojačila se je: „A jaz se ne bom, ata, ne, ne!“

Srpo ga pogleda, tako da Ernest Malec nehoté zopet séde.

„Sédi tudi ti, Metka! Moj Bog, saj ti še povedal nisem, kdo te hoče. Ti pa hočeš takoj vse preobrniti, voz in voznika!“

„Kdo je? Še vedeti nečem! Malo me je skrbi!“

Prične jezno hoditi po sobi. Staremu upade srce.

„Poslušaj me vender, prepelica moja! Poslušaj me vender!“

„Nečem!“

„Sodar bi te rad, in to je vender tehten ženin!“

„Sodar, sladko-dišeči tisti notar?“

„Kaj notar! Ta je še otrok in záte ni. Ali vzel bi te stari, Lovre Sodar. Dobra duša je in kar je še bolje, polne ima vreče in shrambe. V svilo te bo oblačil ter ti plesal čisto po tvoji volji. Okrog prstov si ga boš ovijala in dobro življenje boš imela. In to je glavna stvar!“

Meta postojí pred njim. Ne odgovorí mu takoj. Srd jej dviga prsi in z bleščečimi očmi zre na roditelja svojega.

„Stari Sodar?“ vzklikne zaničljivo s suhotno zvenečim glasom. „Vi bi me torej radi spečali, ata, kakor spečate udebeljeno živinče iz hleva! In Vi ste mislili, da se bom v resnici dala položiti na tehtnico, da me prodaste, kakor voz starega blagá! Rajša grem služiti, beračiti po svetu, nego bi se udala temu staremu grešniku!“

Tik nje na mizi je stala kupa. V srdju svojem jo pograbi ter tréšči po tleh, da se razbije na drobne kosce.

„Rajša grem beračiti! In ta človek, ki mi je že od nekdaj tako neprijeten z debelimi svojimi očmi. Prodati me hočete!“

Z belimi zobmi si grize ustna.

„Počakaj no, Metka, da ti povem in razložim. Ne bodi, kakor vrelo mleko, ki takoj prekipí. Naj ti povem!“

„Rada bi vedela, kaj mi imate tu pripovedovati,“ odgovorí hči trpko. „Vi me hočete prodati, a jaz se prodati ne dam. To je vse in drugzega nič, pa — basta, kakor bi rekel sivolasi ženin moj!“

„Ti ne veš, kako se mi godí,“ tarna stari, „ti tega ne veš!“

S tresočo roko si pogladi svetlo plešo ter globoko vzdihne. „Ti misliš, da je vse tako, kakor se vidi. Pa ni! Ko ti spiš, tedaj tarejo očeta tvojega skrbi, in spanje mu na trudne trepalnice sestí neče. Časih bi rad, da bi zaspal in se več ne probudil!“

Obstala je pred njim.

„In kaj potem?“ vpraša ostro.

„Imel sem nesrečne kupčije. In sedaj, da ti povem resnico, zapravljeno je vse. Če naši dolžniki danes hoté, spodé me lahko izpod strehe prednikov mojih, mene in vas otroke. Take so rečí, ljuba Meta moja. Kaj potem? vprašala si. No, potem nam res ne ostaje družega, nego beraška palica! Ž njo po svetu širokem!“

Ko hči ničesar ne odgovorí, dostavi še: „Pri tem je najhuje to, da si lahko pomagam, če imam le male vsote. Zopet bi prišel denar v hišo, in revščina bi se odgnala za vedno. Revščina, ki je tako grozna, če je človek kdaj v obilnosti živel! Potrebujem samó štirideset tisoč. A te moram imeti, moram imeti, če jih imam iz tal izkopati!“

Vstane in trd mu postane obraz.

„Dá mi jih Sodar, ali dá mi jih samó tedaj, če dobi tebe v zakon. Sedaj veš, kako je. Boljši je star mož, nego stradanje!“

„To mislite Vi, ali jaz sem drugačega mnenja! Za ves svet ga nečem tega umazanega skopuha. In če pride danes Nižava na nič in mi vsi ž njo! Dajte me živo v grob! Samó tega starega človeka ne! Če mi poda roko, mi je, kakor bi čutila na koži svoji mrzlega kuščarja! Z vsemi močmi me ne pritirate v ta zakon. Za tega delj govoriga rajša o pametnejših rečeh!“

„Meta,“ zastoče stari, „pomisli vender, da nas rešiš vse. Tudi je star in umrl bo kmalu!“

Suhotno mu odgovorí: „Otročja ljubezen mi ne naklada tacega bremena. Tudi roditelji ne smejo zahtevati od otrok svojih, da bi se njim na ljubo usmrtili. In za mé bi bilo to hujše od smrti. Da bo kmalu umrl! Te prozajične tolažbe bi si ne hotela privoščiti. Duša moja ni njiva, kjer bi poganjale take strupene rastline. Bogú dajem hvalo, da je tako! Naj živi vso večnost. Jaz pa ga vzela ne bodem. Rajša še danes zapustim Nižavo in če hočete samó z obleko, ki jo sedaj nosim na sebi!“

„Ali je to zadnja beseda tvoja?“

„Zadnja! Da bi tega zaljubljenega starca sleparila ter mu metala pesek v oči vse dni, ki jih bode še preživel v sivi starosti, za to sem predobra. Hlinavstva ne ljubim, in če se mi še tako drago plača. Tudi je še drug uzrok!“

„Drug uzrok!“

„Drug, in sicer najglavnejši. Takoj od pričetka sem hotela govoriti o njem, ali s svojim Sodarjem in tisočaki njegovimi ste me razsrdili preveč. Pozabila sem, ali sedaj je še vedno čas, da govorim!“

„No kakšen je ta uzrok?“

„Važen, kakor sem rekla. Sami ste dejali, da sem že v letih, in da se mi je čas možit. Mislila sem že na to in srce moje si je poiskalo ženina, ki je boljši od Sodarjev, in če jih priženete celo armado!“

„Ti imaš ženina,“ vpraša oča sarkastično, „in za hrbotom mojim si si ga izbrala? Vraga, to mi napravlja veselje. Konečno pa vender ni kakov nižavski hlapec, ali kakov drugi mladenič take in jednake romantike, ha! ha!“

Nekaj časa se smeje, potem pa vpraša: „Ali smem vedeti, kdo je ta plemeniti ženin, ki je po volji deviškemu sreču tvojemu?“

„Smejete se lahko, ali pomagalo Vam ničesar ne bode. Vzajem ga vender, če je še tako smešen v Vaših očeh!“

„Povej vender, kdo je.“

„Filip.“

„Kakóv Filip?“

„Tekstor!“

„Filip Tekstor!“

Počasi je izgovarjal zlog za zlogom. Poskušal je vstati. Vidno mu je kri zapuščala lice, da je bil takoj bled, kakor stena. Odpiral je usta in z nekakim smrtnim strahom opazoval hčer, ki je mirno stala pred njim. Konečno se mu izruje vzklic: „Ali si zblaznela!“

„Zblaznela!“ odgovori dekle in ponosno se dvigne. „Ali ste res mislili, da tako po denarji hlepim, da bodem vzela v zakon moža, ki ima sive lasé in polno vrečo denarjev? V tem sem premalo Vaša hči, ata! Naj si obdrži oboje, denar in sive lasé. Živo sem si ohranila srce in bolje, da sem srečna v uboštvu, nego nesrečna v bogastvu. To je trdni moj sklep, in če je Bog razsodil, da mi je s Filipom trpeti in stradati, bodi tako! Še verujem v ljubezen in upam, da me ta vera nikdar zapustiti neče!“

Vstal je bil med njenim govorom. Sam s sabo mrmra besede. Iz steklenice si nalije vode na robec ter si moči vročo glavo.

„Ti ne veš kaj delaš, kaj govoriš!“

„Dobro vem, da Vam ni všeč, kar govorim. Pomagati si ne morem! Kaj me skrbé Vaši rudokopi, Vaše trgovine in Vaše špekulacije! Da me le Filip ljubi!“

„Dekle, ti si po polnem zblaznelo! Moj Bog, ali sem bil slep! Da bi ga bil pustil v Rusijo, v Sibirijo, ali tja, kjer je večni led in sneg! Da nisem opazil ničesar!“

Obstane pred njo in jo prime za roko: „Vse to si izbiješ iz glave! Če ne, prekolnem te še danes! Še danes te spodim, da boš šla bosa od hiše. Ti ne veš, kakšen sem, če se raztogotim! Moj Bog, kaka nesreča!“

„Izbij si ga iz glave!“ tarna stavec in teka po sobi.

„Ne morem! Nečem!“

„Nečeš, Meta, nečeš?“

„Nikdar ne!“

„Hočeš me torej prisiliti — —?“

„Storite, kar Vam ljubo. Saj sem že dejala, da grem danes od hiše, in bosa, ako treba!“

„Imej pamet, dekle, imej pamet! Za Boga, ti ne veš, kaj počenjaš!“

„Vi branite Sodarjeve tisočake, jaz pa pravice srca svojega!“

„Sodarjeve tisočake! Naj jih vzame vrag! Meta, usmili se me! Usmili se bele glave moje! Vzemi, katerega hočeš. Sodarja zapodim in vrata mu pred nosom zaprem. Pomagal si bodem na kak drug način. Naj se mi prodá vse, samó tega človeka pozabi! Zavoljo usmiljenja do mene ga pozabi!“

Z jokajočim glasom je govoril te besede. Ali vtisa vendar niso napravile.

„Ne morem in nečem!“ odgovori hči ostro. Zbodljivo pa še pristavi: „Zdi se mi, da igrate komedijo, ata!“

„Komedijo! Ti se šališ iz starega očeta svojega! Tudi prav!“

Séde na stol. Obriše si obraz, izpivši kupo vode. Nekaj časa molčí ter se pri oknu zagleda v krajino, katero je pokrival tedaj že večerni mrak.

„Ako hočeš sama tako,“ izpregovori zaspano, „mi je tudi prav. Ali nocoj to noč bodeš še jokala, kolikor nisi še vse svoje dni. Sédi in poslušaj! Kratka bo pripoved, ali bolje bode, če jo poslušáš sedé!“

Deklè molčé séde. Z nekako grozo jo napolnijo mrtvo-zaspane besede očetove.

„Sedaj poslušaj! Ker si sama hotela, povedati ti moram vse. Dolgo je že od tedaj, ali sence tistih časov sezajo še sedaj v življenje moje!“

Po kratkem premolku nadaljuje: „Nekdaj v mladosti svoji sem imel prijatelja. Dober človek je bil, ali jaz sem ga opeharil in pahnil v nesrečo! Mlad sem bil in strasti so kipele po meni. Mnogo sem grešil in če bi imel kaj vere, ne zatisnil bi v noči nikdar očíj. Ali ti časi so pretekli. Kaj hočem! Mlad človek ljubi svobodo, prostost, in ne more prenašati nikacih okóv!“

„Mene pa vendar hočete ukovati — —!“

„Potrpi, takoj zveš vse! Imel sem torej mladega prijatelja. Imel je ponižno, mehko naravo, in dobri prijatelji so smeli na njem drva cepiti, tako pohleven je bil. Njegova največja nesreča pa ni bila ta krotka in

nad vso mero ponižna narava. Največja nesreča mu je bila mlada, prekrasna žena, ki ni bila niti ponižna, niti mehka! V hišo sem prihajal in ta ponižni in dobri človek me je še sam vabil. Ako me ni bilo jeden dan, vprašal je takoj: kje si tičal, da te ni bilo? In tudi žena me je tedaj vedno vpraševala, kje sem ostal, da me ni bilo? Za tega delj sem prihajal, prav obilokrat prihajal. Dobri prijatelj pa me je puščal pri ženi svoji, hodil po svojih hlevih ter se veselil tolstih svojih volov, katere je potem drago prodajal na Hrvatsko ali Bog vé kam. Jaz pa sem tičal pri ženici in drobil sem jej sladke besede. Bil sem človek, v katerem so kipele vse strasti. In tedaj sem še tudi obilo denarjev imel, ki jih sedaj nimam! Privadila se me je počasi; tako zeló se me je privadila, da sem jo smel nekega dné poljubiti v lice, dasi je bila žena prijatelja mojega, bratranca mojega Vida!

„Čemu mi govorite o teh ostudnostih!“

Srdito je vstala s sedeža. Prijel jo je za roko ter jo s silo potisnil na stol.

„Tu sedi in poslušaj! Sama si hotela tako, torej poslušaj, in izpij, kar si si natočila. Da, draga, na Višavi se je vse to godilo. In tisti osleparjeni revež je bil moj bratranec Vid, ki je potem v širni svet pobegnil ter pustil na Višavi drobno in krasno ženo svojo. Morda si kdaj kaj čula o tem. Mogoče! Dolgo je od tedaj. Gotovo pa nisi do danes vedela, čemu jo je ta ponižni Vid potegnil v daljni svet. Sedaj bodeš zvedela vse! Nekega večera je bilo. S Klaro, tako je bilo ime Vidovi ženi, šetala sva se po temni gozdni poti. Mož je bil odrinil s puško nékamo na polje. Morda je hotel vrabiče streljati, ki so mu vdhajali v prosó. Čemu naj bi tičal doma, saj je bila žena v dobrih rokah, ha! ha! Po temnem potu sva se sprehajala, a jaz sem grešil na temoto. Tik starega kostanja sem poljubil ženo bližnjega svojega na sladka njena usta. Ubogi Vid pa je tičal za kostanjem. Vse je videl in vse slišal. Namesto, da me je s strelom kakor vsteklega psa podrl na tla, grizel je jezik in molčal. Po noči pa je spravil otročiča svojega v potno torbo ter izginil čez goré. Takšen ponižen človek je bil bratranec moj, Vid!“

„Moj Bog, čemu mi vse to pripovedujete?“ vpraša hči nestrpljivo.

„Čemu? Takoj zveš in še prezgodaj. Kakor sem rekel, izginil je naš preponižni Vid čez goré. Tu na Višavi pa je ostala vitka njegova ženica. Kaj je nama ostajalo, nego sladka ljubezen? In tej sva se tudi udala z vso silo kipečih src. Konečno pa se človek naveliča vsake ženske, in če je krasna kakor boginja. Tudi Klare sem se naveličal. No, ali vse to ne spada semkaj! Spoznal sem se s tvojo materjo, in ker mi ni kazalo, za vse večne čase nositi bremena skrivne ljubezni, oženil

sem se. Morda si zopet čula, da se je na dan poroke moje ustrelila gospá z Višave. Govorilo se je obilo, ali konečno je obveljalo mnenje, da se je usmrtila zavoljo toge in žalosti. Dobri ljudje so dejali, da ni mogla prenašati puščobe na Višavi, videč srečo in veselje na Nižavi! Prav mi je bilo tako. Ali v resnici se je ustrelila zavoljo mene in ne zavoljo nezvestobe moževe, ki jo je bil zapustil ter odrinil v široki svet! To pa še ni vse. Zveza moja s Klaro ni ostala brez nasledkov. Dobila sva sina in ta sin — — —“

„In ta sin!“ Strastno se je dvignila Meta. Vsa kri jej zapustí lice. Oči se jej široko odpró in v grózi in strahu zre svojemu roditelju v trdi obraz. S tresočo roko se oprè na mizo in ponavlja z zamolklim glasom: „In ta sin?“

„Da, da, ta sin je Filip Tekstor!“

„Filip Tekstor!“ vzdihne. Obide jo slabost. Po parketu se je zgrudila, da je niso vzdržale roke roditeljeve, ki je toliko gorje prouzročil otroku svojemu. — —

Drugo jutro je odhajal knez Janez Evangelist.

Pred Nižavo stoji njegov voz in konja se penita v sreberno-kovani opravi. Tudi družih vozov se je bilo nabralo in vse je čakalo na odhod. Hlapci so pohajkovali med vozovi ter pričakovali gospodov.

Napósled stopi škof iz poslopja z vso množico spremljevalcev. Prišel je tudi hišni gospodar.

Ko stopi knez na dvor, pade na kolena ljudstvo, katero je bilo prišlo „gledat“. Janez Evangelist se ozre po navzočih ljudeh, povzdigne belo drobno roko in jih blagoslovi, leno in takisto življenja trudno.

Potem se obrne k hišnemu gospodarju.

„Da se zopet kmalu vidimo, gospod Malec! Vero imate! Vi ste naš mož!“

Zbranim gospodom pa reče:

„Gospod Blagor, želja moja je, da prisédete k meni!“

Z župnikom sédeta v voz. Kmalu potem oddrdrá vsa vrsta tja v pogorje, v deželo, kjer je hotel knez deliti birmo.

Pred Nižavo pa ostane Ernest Malec, in dolgo časa zrè za odhajočimi:

„Vero imate!“

Ali res?

Ernest Malec je bil tedaj pač v tacih okoliščinah, da ni smel imeti — nikake vere! —

(Dalje prihodnjič.)

Bajke in povesti o Gorjancih.

Spisal Janez Trdina.

21. Peter in Pavel.

Ko je dopolnil general Erger-Berger trideset let, začutil je potrebo, da gre v pokoj. Za domovino si je bil nabral že toliko zaslug, da se je zdela gospôdi njegova želja po polnem pravična. Dali so mu odpust brez dolzega odlaganja. Slabo mu se ni godilo niti v vojaški službi, ali jesti in piti vender ni mogel vselej, kar in kolikor bi bil hotel. Domá na graščini pa si je uredil življenje v vseh rečeh po svoji volji. Delal in premišljeval ni nič, take sitnosti opravljali so mu uradniki in družina. Po dvanajst ur na dan je spal, drugo polovico časa je porabil za tri glavne svoje zabave: lov, tepežkanje in jed. Lov je ljubil samó za to, da se naučije v hosti zdravega zraka in si ohrani zdravje. Zaradi ogromne debelosti ni mogel hoditi peš. Prejšnje čase so ga nosili hlapci, zdaj pa se je vozil na zlatih kólih, katera je dobil v dar od turškega cesarja, prijatelja svojega. V gozdu je dal izkrcíti daleč v goro prav položno in široko preseko, po kateri se je lahko vozaril. Streljal in ubijal je živali tako naredno, kakor mnogi drugi veliki gospodje tiste in tudi še pozneje dobe. Lovci so mu prignali pod nos kako ranjeno srno, ki je komaj gibala, grof jo je pogodil in vsi gonjači so zavpili: „Slava! General Erger-Berger je prvi lovec na Dolenjskem in Hrvatskem.“ S časom se mu je primrzil takšen lov, zdel mu se je pretežaven in zamuden. Nadomestil ga je s šalo, ki je bila gotovo pametna, da si ne baš duhovita. Lovci so morali poskrbeti, da se je nameril po kratki vožnji na divjačino, ki ni bila le obstreljena, ampak tudi že mrtva, odrta in — pečena. Kadar se je prav posebno udobrovoljil, kratkočasil se je najrajši s tepežkanjem. Vozniku, hlapcu ali kakemu drugemu človeku, ki ga je srečal, založil je s pestjo pljusko, ali ga brenil od zadaj, ali mahnil po njem na vso moč s palico, ali pa ga zbodel v stegno z ostrim šilom. Tega ni delal iz jeze, nego za svoje veselje, da se je smijal. Kolikor bolj se je udarjenec in ranjenec zvijal, kremžil in cmeril, toliko ljubše je bilo grofu, tem obilnejšo nagrado je vzprejel od njega za bolečine. Pograbil je vsakega, kogar je tepel, za uho ali za nos in ga vlekel v grajsko klet ter ga napojil prav do sitega. Napósled mu je dal kakov srebern denar, za naméček pa navadno še jedno pljusko ali brco. Take šale se dolenjskim graščákom niso zdele surove in sramotne. Zadnji prijatelj jim je bil, kar jaz vem, žlahtnik Paravič.

Mož ni bil slovenske krvi, ali imel je slovenske podložnike, tudi je zahajal rad v Ljubljano, v Ribnico in na Toplice. Pretepel in obunkal je marsikaterega našega rojaka. Mnogi so komaj čakali, da jih lopne, kajti so dobro vedeli, da se jim bo mastno plačal vsak udarec. Lov in tepež je zmatral Erger-Berger bolj za postranski veselici, glavna zabava pa sta mu bila in ostala v vojski in miru jed in pijača. Obedi so mu trajali od poludne do kasne noči. Menj nego trideset skled ni prišlo noben dan na mizo in to še brez sadja, potic, tort in drugih slastic. Tajna zgodovina dolenskih „vaših gnad“ zapisala in ohranila nam je na tanko spomin tistih jedil, ki so najbolj dišala slavnemu generalu. Ta obedni izkaz nam spričuje, da se je kupilo in omislilo za njegovo lišpavo grlo in obširni želodec vse, kar koli se je nahajalo sladkega, prijetnega, okusnega in pomičnega v bližnjih in daljnjih deželah, naj leže v Evropi ali Aziji, takraj ali ónkraj atlantskega morja. Pohvalno se mora priznati, da pridelkov in priredkov domačega kraja ni zaničeval tako neumno, kakor nekateri naši „domorodci,“ ki so razvpili Dolenjce za najslabše kmete v cesarstvu in se silijo s to nesramno lažjo celó v časnike slovenske. Naše dobro izpitane kopune je imel za najžlahtnejšo kúretino na svetu, s katero se ne morejo kósati niti sloveči hrvatski purani, ne ogerske gosí. Trdil je, da se jih človek nikoli ne naveliča, če jih je tudi trikrat v tednu. Kruh mu se ni smel peči iz nobene druge pšenice, nego iz podgorske, kajti je našel v njej take odličnosti, ki jo povzdigujejo nad isto italijansko. O banaški je molčal, ker se je je takrat še malo pridelovalo v opustošenem Banatu. Neizmerno je častil in hvalil tudi smetano dolenskih krav, ki se pasó po suhih, sladko-travnih gorskih košenicah in lazih. Jednako visoko je cenil sočno sviníno zakrakovskih prascev. Vselej, kadar jo je užival, smijal se je bedakom, ki so dobivali svinje in svinjsko meso z Nemškega in z Italijanskega. Slovenske čebele in čebelarje je razglasil za najprve v Evropi, in znanost mu je pozneje to mnenje potrdila. Njihov méd mu je bil najljubši zajutrek. Isto tako je jedel v slast čudovito dobri fižol, ki raste po dolenskih vinógradih, naj bo nakolski ali prtiličnik, prajz, češnjavec, kòks ali samozrnec. Poleg govedine morala mu je stati vselej skodelica hrena. Tudi ta je bil domač pridelek, izkopan blizu Prečine iz prhke zaloške zemlje. Krškim rakom je začel grof prvi širiti po svetu slavo. Najokusnejši so se mu zdeli rumeni velikani, ki jih je pralo šumeče slapovje pri Žužemberku, in pa tisti težki korenjaki, ki so gomazili v skalovji pod Rumanjo Vasjo. Ali on je dokazal, da živé preizvrstni raki v vseh dolenskih vodah in ne le v Krki. Ko so ga vprašali, katerim bi odločil itak prvo mesto, dejal je, da imajo naj-

krhkejše in najslajše meso mirenski v obližji grada Rakovnika, ki je dobil od njih svoje ime. Postrvi so mu nosili ribiči iz več studencev, najbolje so se redile po njegovi misli v Težki vodi. Káko pa je častil in ljubil bolj nego vse druge reke zaradi odličnih sulcev, ščuk, vider, povodnih rac in labudov, ki so mu dohajali iz njenih valov na mizo. Tudi za gobe spada po njegovem spričevanju dolenska krajina med najbolj blagoslovljene v Evropi. Zlasti se je obveselil, če je zagledal zajca. Gobe te vrste so tako silne, da napolni že jedna sama velik prerámen koš! O sadji mi ni treba govoriti. Dolenjske slive so sladke, kakor cukar, pa ni čudo, da grof ni maral nobenih drugih. Dolenjsko breskev je imenoval oduševljeno diko in ponos dežele slovenske, kraljico in zmagovalko vsega avstrijskega sadja zaradi njene divne lepote, sočnosti, dobrote in dišave. Denarjev je potrošil se ve da največ za draga francoska, španjolska in ogerska vina, ali izkušnja ga je izučila, kako dobro se prileže želodcu tudi domača kapljica, zlasti tista, ki dozoreva v Gadovi Peči, v Drénovcih, Grčevji, v obeh Trških gorah (novomeški in krški) in v mali, ali neskončno prijazni Góbici pri Šent-Rupertu. Ker je hrepenel general Erger-Berger tako strastno po vseh dobrih darovih matere prirode, ne moremo se čuditi, da je zmatral za glavne svoje uradnike kuharje in kuharice. Isti oskrbnik se ni smel povzdigovati nádnje. Za nadzornico in vodnico vsega kuhinjskega svetišča in dela je izbral grof izmed mnogih tekmic hčer našega rodú, bistrourmno Meto. Dolenjke slovó že od nekdaj za dobre kuharice. Meta se je porodila v Šent-Vidu pri Zatičini, ki nam je dal že toliko glasovitih krasotic in uméeljnic. Z lepoto je Bog ni nadaril baš obilo, ali razven obrta svojega je znala in razumela še marsikaj družega. Jednako spretno je rabila jezik svoj in svojega bližnjega. Ustni grajski „dnevnik“ je uredovala neprekosno korenito in duhovito. Znanke je imela v kuhinjah in otročjih spalnicah vseh dolenskih gradov. Od njih je zvedela hitro in na tanko vse novice, zgodbe in skrivnosti grajske gospóde ter jih poročevala potem se vé dobro osoljene in začínjene svoji gospé in prijateljicam. Meta je pazila na vso kuho, sósebnó pa jej je bilo skrbeti za okusno juho, vlažno govédino in slatno priváro in omako. Razne pečenke pa je pripravljál drug zvédenec, Kraševéc Balša. Grof je iztaknil ta biser kuhinjski pri baronu Rosnarji, vrstníku in prijatelji svojem, ki ga je bil povabil na obed. Tako dobre pečenke kakor na tem kosilu ni prej nikoli jedel in v glavo mu puhne misel, da mora biti Balša vsekako njegov. Barona vpraša, koliko mu dá za kuharja. Dobivši nepovoljen odgovor, da ni in ne bo nikoli na pródaj, začne nagovarjati Balšo samega, naj pride k njemu služít. Sluga mu velí, da bi

se tega ne branil, ker mu se godí pri Rosnarji dosti slabo, ali ga ne sme zapustiti, kajti je podložnik njegov. Grof se zasmje: To nič ne škodi. Čakaj danes štirinajst dnij zvečer za grajskim vrtom. Ker ne smeš iti od tod z lepo, bomo te ukradli. Čez štirinajst dnij prideta o mraku za baronov vrt dva grofova hlapca, posadita Balšo na konja in odjašeta z njim proti Gorjancem. Spretno slastičarice Polone se je polastil Erger-Berger na drugačen način. Služila je prej pri vitezu Šalku, s katerim je bila zadovoljna, da ne bi bila šla rada od njega. Šalk se je zabavljaj najbolj z igro. Grof najame za veliko plačilo glasovitega kvartača Šinkenturna ter ga pošlje k vitezu, da bi se igral z njim za Polono. Vitez izgubi igro in Polono, katero odvede zmagovalec k Erger-Bergerju. Blizu Metlike stojé na lepem prostoru tri cerkve jedna zraven druge, ta kraj se zove zdaj: „Pri Treh Farah.“ Proščenje, ki se vrši tukaj jeseni, spada med največje in veselejše cerkvene shode na vsem Slovenskem. Zbere se po šest, kdaj, pravijo, tudi do deset tisoč ljudij, po največ Belih Kranjcev in Hrvatov. Namolivši se okrepujejo se romarji preprijetno pod košatimi lipami. Napéče se takrat svinine in vsakega mesá za celo vojsko. Grofu je neko povedal, da ne zna peči jagenjčkov na ražnji nihče na svetu tako okusno, kakor tamošnji Vlahi in Hrvatje. O resnici tega poročila se je hotel uveriti in prišel s tem namenom na proščenje k Trem Faram. Tudi njemu se je zdel vlaški jagenjček neskončno dober, meso mu se je topilo kar samó v ustih. Précej zaprosi dečka, ki ga je spekel, naj pride k njemu služiti v njegov grad, plače mu bo dal, kolikor bo zahteval. Vlah, ki se je zval Dáne, pogleda svoje rojake, ki mu prikimajo in odgovori grofu, da gre z njim. Ta služba je trajala le tri mesece, končala se je s takšno strahoto, kakeršne še Erger-Berger ni nikoli doživel. Dáne se je bil dogovoril z Vlahi, da so planili o polunoči v grad. Ker jim je odprl vrata, razsuli so se brez zapreke po izbah in shrambah. Najrajši bi si bili prisvojili dragoceni, zlati voz. Uprl se jim ni noben človek. Družina so se poskrili v kleti in pod streho ali pa so pobegnili v bližnjo hosto. Nemški uradniki, katerih je bilo dovolj v gradu, pa so po nekem čudnem naključji to noč kar na naglem zboleli ali pa so morali ostati pri bolnih svojih ženah in otrocih. Resnična zgodovina bo oznanjevala do konca vekov slavni čin, da je rešil grof brez tuje pomoči čisto sam grad, imetek in sebe. Ko se je predramil in slišal, da so prilomastili razbojniki, rekel je gospé, naj odpre okna, potem pa je začel rujoveti na vse junaško svoje grlo: „Pomagat! pomagat!“ Glas mu se je razlegal, kakor grom po dolini in dobri. V bližnjih vaseh se ljudje prebudé. Od kraja so mislili, da je izdivjal in tuli grajski bik. Hlapec, ki je pribežal po cesti, jim pové,

da so v gradu Vlahi in da brž ko ne odirajo grofa na meh. Ta novica dvigne kmete iz postelje. Vreli so od vseh stranij skupaj, da bi videli na svoje oči, kako se vrši zanimljiva prigodba. Grofu niso mislili priti na pomoč. Pozneje bomo zvedeli razloge, zakaj jim se ni mogel lahko smiliti. Koristili so mu itak s prihodom svojim. Ko zapazijo razbojniki toliko množico, ki je še vedno narastala, preplašijo se, zapuste grad in pobegnejo v gozd brez zlatega voza in skoraj brez plena. Erger-Bergerja je strah, ki ga je to noč prebil, tako prevzel in izbegal, da je ležal več tednov bolan. Od takrat je črtil ne le Vlahe, ampak tudi njihovo pečenko.

Z lepo svojo gospó Notburgo je živel grof v zlogi in prijaznosti. Za mlajših let ni zaničeval niti kmetiških deklic. Tudi v zakonu je gledal kaj rad naše brdke Dolenjke. V tem se ni razlikoval prav nič od drugih graščakov. Marsikatero je uščipnil v lice ali v uho in jo povabil k sebi v klet ali v zidanico ter jej dal piti dve, tri kupice dobre starine. Zaradi takih šal niso gospóda nikogar grajali. Kmetiški ljudje so sodili ostreje in svarili dekleta, naj se varujejo, ali niti oni niso trdili, da bi bil Erger-Berger kakov prešestnik. Gospá se ni nánj nikoli potožila ne za to, ne za kako drugo reč, morda zato, ker se ni vtikal čisto nič v njene veselice, spletke in tajnosti. Kakor vsaka ženska je imela skrivnosti svoje tudi ona in to jako zanimljive. Ko je prišla na grofov dom, od kraja ni brzdala dosti objestnega svojega srca. Dostikrat je jahala kar sama po več ur, kdaj po prisojnih lokah, kdaj pa tudi po temnih gozdih, pohajala je gradove sosedne gospóde in se pomenkovala odkrito na vsa usta z vsakim človekom, tudi s podložniki svojimi. Vesele slovenske fante je gostila rada v domači zidanici in poslušala vsa zamaknena njihovo petje večkrat v kasno noč. To življenje jej je jako ugajalo, ali jej je prineslo tudi neprilike in škodilo dobremu njenemu glasu. Po vsej deželi je šla govornica, da je zaljubljena v vsakega odrastenega človeka, če je le moškega spola, naj bo kmet ali gospod. Ta slov jo je prestrašil in razkačil. Prijaznost proti vsakemu jo mine, gostiti ni hotela nikogar več; fantovske družčine se je bala in skrbno ogibala. Brez prijetnega pomenkovanja niti zdaj ni mogla prebiti, ali poiskala si je tovarišev, ki so znali molčati. Izmed vseh je odlikovala najbolj Opasnikovega Janeza, ki je bil pa te časti tudi najbolj vreden. Rešil jo je iz nevarnosti, ki se je zdela ljudem prav majhna, ali je bila morda prav velika. Sprehajaje se po travnikih, namerila se je na veliko, bodljivo kravo. Maroga se zaletí proti njej in bila bi jo nasadila na roge, da ne priskočí iz bližnje Opasnikove hiše korenjak Janez, ki besno žival zadrží. To junaštvo mu odrpè Not-

burgino srce. Še tisti dan ga pokliče v grad in mu velí prijazno: Ti ne boš več tlake delal, služil boš v gradu, preseli se précej sèm k nam. Janez je bil jako priden in pošten sluga. Grofinja ga je postavila kmalu za paznika vseh grajskih delavcev, potem, kar je bila še višja stopinja, za voznika svojega, napósled pa celó za varuha svojega in za osvvetnika časti svoje. Ta služba je bila za Janeza lahka in ne mara tudi jako prijetna. Moral je ostati, kolikor se je spodobilo, zmerom blizu gospé in pretepsti vsakega, za kogar je zvedela, da jo je obrekoval in osmehoval. Janez se ni zbal treh, takšen hrust je bil. Jednega je sunil v prsi, da se je zvrnil vznak, druga dva pa zgrabil za vlase in trkal z glavo ob glavo s tako silo, da nista védela, če sta živa ali že mrtva. Meta je povedala, da je sin Turnskega barona Gene, ki mu pravijo doktor, opisoval v veliki družbi Erger-Bergerico in dejal, da ima ona tri duše v sebi: sračjo, kačjo in kozlovsko, svoje pa nobene. Grofinja ukaže Janezu, naj gre čakati jezičnika v hosto, kamor hodi na lov in na samem naj ga kazni tako, kakor misli, da je zaslužil. Janez odide v gozd in se našemi, da ga mladi baron ne bo mogel poznati. Ugliedavši ga plane vánj in kakor bi trenil, podere ga na tla in zveže. Najprej ga začne mazati z voljno, tenko šibo, govoreč neprenehoma: Ná to za sračjo dušo! Razbivši šibo ga je natepal z debelo palico, govoreč jedno za drugim: Ná to za kačjo dušo! Ko mu se zlomi palica, pa ga jame udrihati z bičem, ponavlja je besede: Ná to za kozlovsko dušo! Baron je klical dolgo na pomoč, potem pa je utihnil in se ni ganil, kakor da bi bil mrtev. Po noči se je zopet predramil ali se ni mogel dvigniti. Preteklo je pol leta, predno je okreval. Po vsem životu, tudi po obrazu so se mu raztezale od nemilih udarcev črne, višnjeve, zelenkaste in rujavkaste proge in riže, ki mu niso nikoli po polnem izginile. Zlasti levo lice mu je ostalo grdo razpraskano in pisano do smrti. Grofinja je kar plesala od veselja, da je Janez pravo kazen tako dobro pogodil in izvršil. Kupila mu je lepo, gosposko obleko, prosto kmetiško ime Janez izpremenila mu v Žandelj in niti vpričo ljudij ga ni imenovala odslé nikoli drugače nego: prijatelj moj! Erger-Berger je imel pri sebi tudi staro sestro svojo, ki je bila zatratila lepi svoj imetek na jako čuden način. Dolenjci pripovedujejo o neki gospé, ki je podedovala devet gradov in zapravila vseh devet s tem, da ni jedla nič družega, nego kurje kóžice. Ko je zaklala zadnjo kokoš, obrala je, ker je bila še lačna, tudi mesó. Takrat je plesnila z rokama in vzdihnila obupno: Oh, da sem vedela, da je kurje meso tako dobro, imela bi lahko zdaj še vseh devet gradov in bi živila po gosposko do smrti. Ta sladkosnedna gospá je bila sestra Erger-Bergerjeva. Vzel jo je k sebi, da

mu pomaga vohati in nadzirati družino in podložnike. Tudi on je dobil po očetu devet gradov, ali ker je ljubil vsako dobro jed in ne samó kurjih kóžic, obvaroval se je sestrine nesreče in revščine. Osem graščin je prodal in stržil za vsako skrinjico zlatov. Te skrinjice je hranil v posebni izbi, ki je bila brez oken in odločena samó za denarje in dragotíne. Zapirala se je z debelimi železnimi vrati, ki so se zaklepala z raznimi ključi tako umétalno, da se ni bilo bati razbojnikov. Pet skrinjic se je s časom izpraznilo, ali tri so stale še polne, nedotaknene. Tudi velika graščina, katero je pridržal grof záse, dajala mu je tako obilne prihodke, da se je mogel še več let razveseljevati brez skrbi z najslastnejšimi založki in požirki. Bogastvo bi mu bilo upadalo gotovo bolj polagoma, da si ni našel tako prebrisanih uradnikov. Oskrbnik mu je bil rojak Valker. Brez usmiljenja je varal grofa in odiral kmete. Vsa gospóda so trdili, da so romali skoraj vsi zlati iz ónih petih skrinjic v požrešno njegovo malho. Grof itak ni mogel prebiti brez njega. Priljubila mu se je Valkerjeva nepopustljiva strogost proti tlačanom in čudovita natančnost in pazljivost, da niso mogli utajiti kmetje nì jednega klasa desetíne, ne jedne kapljice górščine. Najbolj pa mu se je primilil in prikupil oskrbnik s svojo pohlevnostjo, da je trpel z voljo in brez mrmranja vse psovke in udarce njegove. Razven njega je služilo grofu še sedem drugih tujcev, ki so bili vsi najčistejše kvakarske krvi. Rabil jih je za pisarje, sodnike, nadzornike, priglednike in valpte. Častita imena teh mogočnih grajskih uradnikov nam je zgodovina ohranila. Zvali so se: Krekselkran, Šuršelsšavf, Purcellpavm, Štrunkkibel, Plumpbitel, Kalbšimel, Fermaladajterer. Čebelarstvo in ribištvo pa je bilo izročeno v skrb našemu rojaku, g. Lenkarju. Ta mož je služil grofa zvesteje, nego vsi kvake. Zasačil je vsakega prestopnika, ki je zakrivil kako kvaro v ulnjaku ali na vodi in ovajal gospodarju tudi take reči, ki prav za prav niso spadale v njegovo področje. Njega in Valkerja so črtili kmetje najhuje, ker sta jim storila največ krivic in jih dala največkrat pretepati. Lenkar se je pokoril za grehe svoje že na tem svetu, naprtil si je bil pred oltarjem jako hudobno ženo, ki je delala z njim skoraj še grje, nego on s slovenskimi rojaki svojimi.

Erger-Berger si za življenje svoje ni ustanovil mnogo pravil, ali tistih, katera je imel, držal se je čvrsto, trdokorno, nepreprosnó, da ne bi bil odjenjal za ves svet. Bil je uverjen, da treba upravljati podložne tlačane z istimi sredstvi, kakor vojake: s palico in strahom. Kmeta je zmatral za blatno, podlo in jako nizko stvarjenje, ki ne sme imeti in zahtevati nobene pravice. Trdil je odločno, da izpolnuje svoje dolž-

nosti tem bolje, kolikor ostreje se govori in postopa z njim. Palica je vladala tisti čas na vseh graščinah, ali grof jej je dal tako obširno oblast in veljavo, kakeršne ni imela nikjer drugod na Slovenskem. Kazen so izvrševali navadno biriči ali dostikrat jim je pomagal tudi on sam. Menj nego pet in dvajset se jih ni odštelo nobenemu grešniku, potem je pristopil kdaj Erger-Berger in dejal: Da si boš nauk bolje zapomnil, ná še te-le, in naložil mu jih je pet ali šest s svojo roko. Kadar se je peljal na polje k delavcem, nesel je vselej za njim hlapec glasovite grajske „vice“. Te vice so bile dolg, stisnen košek, v katerem so se nahajala grofova trapíla: šibe, palice in biči. Ime so dobile od tod, ker so se čistili in odvajali z njimi tlačani lenobe, zabavljivosti, zvijače in upornosti. Šib ni bilo več nego tri: leskova, brezova in brinjeva. Padale so le na trupla slabih in starih bab, na možake pa samó takšen dan, ko je bil gospod prav dobre volje. Tudi palice so bile različnega lesa: glogove, hruškove, kostanjeve i. t. d. Delavci so se najbolj bali trnove, ki je bila grčasta in jako debela in težka. Dosti bolj nego vse šibe in palice čislal in ljubil je grof svoje biče. Slonela jih je v „vicah“ cela zbirka. Nekatere si je dal splesti iz lanenega ali konopljenega vlakna. Drugi so imeli na držalu privezan dolg remen in na njem priplet, od katerega je zarudelo marsikatero tlačansko uho. Na jednom pripletu je visela svinčena kepica. Ta strašni bič je vihtil Erger-Berger nad hujskači in dražljivci. V jednega (konopljenega) bila je vpletena železna žica. Dika „vic“ pa je bil nalašč za grofa iz volovske kože ustrojen remen s tremi robovi. Bil je trd, kakor žebelj. Koder je priletel, zasedla je précej kri in take rane so se dolgo poznale. V košku sta bila spravljena tudi dva korobača. Jeden je imel pet kratkih, ali sila debelih vrvij z ozli na konci. Grofu ni rabil po gostem, ker se mu je jedenkrat pripetilo, da je zamahnivši z njim udaril samega sebe, na veliko radost vsem tlačanom, ki so se komaj premagali, da se niso na glas zasmijali. Vice dobivale so se sem pa tam nekđaj po več graščinah. Jedne so strašile med Krko in Ljubnim še leta 1847. Ali te so bile nedolžna igrača proti Erger-Bergerjevim. V košku je tičala brezova šibica, tenka drenova palica, „štaberl“, s kakeršnim so pokorili takrat učeniki razposajene šolarčke, in pa nekoliko — kopriv. Z njimi je šegetal šaljivi gospod preveč jezijkljaste púnčike po ustih.

(Dalje prihodnjič.)

Vinko.

Spisal Jos. Starè.

II.

Bilo je o vélikem Šmarijinu. Solnce je bilo že visoko na nebu in je čarobno zlatilo vrhove očaka Triglava, ki je sivo svojo glavo ponosno dvigal proti modremu nebu. Niti najmanjše meglice ni bilo najti na čistem obzorji, le zdaj pa zdaj se je povzdignil škorjanček ter je presladko odžvrgolel jutranjo svojo pesen. Vedno pomlajajoča se priroda je razkrila pred teboj vse svoje krasote, in kakor gizdava deklica se je zadovoljna ogledovala v mirnem zrcalu Bledskega jezera. Ves omamljen od tolikega sijaja si obstal in se zamislil. Kar te glasna godba prebudi iz sanj. Ozreš se, in na cesti od Zagorice se ti kaže nenavaden prizor. Velika množica ljudi, gosposkih in kmetskih, domačih in tujih, pomika se veselo proti jezeru, da se kar cesta kadí. Pred njimi stopajo godci in trobci, a nad glávami jim vihrajo trobojne slovenske zastave. Največja nosi pozdrav od Jadranskega morja in kliče planinskim bratom: „Složimo se!“ Glasba in petje, „živeli!“ in „slava!“ povzdiguje slovesno veselost, da se razlega in odmeva daleč na okoli. Pri jezeru se ustavijo rodoljubni popotniki in umolknejo; njihovim očem se je pokazal jeden najlepših biserjev božjega stvarjenja, o katerem pesen poje, da je „kinč nebeški“. Dolgo so strmeli in delj ko so občudovali ta „raj slovenski“, bolj se jim je v srci razplamenil ogenj čistega domoljubja. Hitro je minula ura za uro, že je solnce stalo na temenu, a od grajske cerkve je glas zvona oznanil poludné. Trobci zatrobijo, zastave se vzdignejo in vsa množica bližnjih in dalnjih gostov se napoti proti Gradu.

Na visoki strmi pečini prav tik jezera stoji, kakor orlovo gnezdo, bledski grad. Tu so se nekdanj mogočni brižinski škofje krepili v zdravem gorenjskem zraku, in takrat je tu gori bilo pač živo in veselo. Danes pa je vse zapuščeno in prazno, in le tu in tam najdeš še kako znamenje minule slave. Pod gradom stoji stara župna cerkev, a za njo so pogorski rébri razpostavljene hiše in kočé nekdanjih bledskih kmetov. To ti je tako zvana „vas v Gradu“, ki je vsa skrita v gostem sadnem drevju, da je skoraj ne vidiš, dokler nisi v nji. Pot skozi vas je sicer kamenita in ozka, pa je tudi prijazna, kajti zelena drevesa molé svoje veje čez njo in od hiš jo ločijo gredice lepih cvetlic. Tod se je počasi pomikal slovesni sprevod. Konec vasi se je razširila pot v gladko cesto,

in kraj nje zagledaš že od daleč lepo, zidano hišo z gornjim nadstopjem, kakeršnih po Kranjskem sploh imajo gospodarji, ki so se z imetjem in omiko povzdignili nad preprostega kmeta. Pred hišo je prostorno dvorišče, posuto z drobnim peskom, a med njim in med gospodarskimi poslopji je vrtec, nekoliko dreves in prav ličen golobnjak. Kamor se ozreš, vse je čisto in snažno, kakor na praznik. Za hišo je velik travnik, a pogled je odprt proti Savi in okroglemu, visokemu Stolu, ki loči Kranjce in Korošce. Le-sem se je napotila domoljubna družba, da praznuje zvezo in zlogo vsega slovenskega naroda. V poln „vezan“ kozolec so zasadili zastave, in pod njim so sedli za mizo Hrvatje in Korošci, Primorci in Štajerci ter domači Kranjci. Vse je navdajalo jedno čustvo, ki sicer ni bilo vsakemu jednako jasno, vendar pa je vse jednako navduševalo in povzdigovalo. Bila je ravno nova prehodna doba. V narodnem življenju se je jelo zopet daniti. Kakor kmetovalcu ob slabem vremenu delo zaostaja, tako Slovenci dolgo dolgo niso mogli dočakati ugodnega vremena, da bi mogli obdelovati polje svoje. Zdaj so znamenja kazala na boljše. Toda dela je bilo mnogo, delavcev malo. Sešli so se torej iz vseh krajev, da bi drug drugega vzpodbujali in se posvetovali, kako začeti. Pesnik Lovro je vzletel na lahkih krilih bujne domišljije svoje v davno minule čase ter je pri starih Grkih iskal vzorov slovenskemu narodu. Kakor so se v Olimpiji zbirali pesniki in umetniki, tako naj bi se slovenski pisatelji vsako leto shajali na Bledskem jezeru; tu naj bi v svečanem zboru čitali plodove uma svojega in najboljšemu dosodili lovorov venec. Pesniški govor je vso družbo napolnil s pesniškim navdušenjem. Vsi so se ujemali z Lovrom; zdaj se je vzdignil jeden, zdaj drugi, in ni ga bilo konca rodoljubnim razgovorom.

Pri konci dolge mize je sedel mladenič srednje rasti. Po rumenkastih laseh bi sodil, da je mirne krvi, ali za naočniki so živo migljale modre njegove oči, in ko so mu domoljubne besede udarjale na uho, zarudel je zdaj po vsem obrazu, zdaj mahnil z roko. Napósled se tudi on vzdigne in poprime besedo. S tresočim glasom je razlagal, koliko plemenitega dela čaka mladine slovenske, in rotil je vrstnike svoje, naj ne zamude pravega časa, ko jim je nabirati znanja in vednosti, da bodo potem koristili narodu in mu pomagali do boljše bodočnosti. Odobravajoči „živel“ je donel od vseh strani nadepolnemu govorniku, ki se je nekoliko sramoval, nekoliko pa je bil ponosen na prvi korak, s katerim je stopil v javno življenje. Ta mladenič, na katerega so zdaj bile uprte vse oči, bil je Vinko. Na usodepolnem svojem potovanju v Prago se je udeležil bleedskega shoda, da bi se seznanil

z veljavnimi slovenskimi možmi ter ob jednom videl najlepši kraj domovine svoje. Spomin na Bledsko jezero ga je imel pa tudi ohrabriti, da ne bi obupal, če bodo hudi viharji hoteli polomiti mlado drevesce njegovih nad.

Solnce se je že nagnilo na zahod, ko se je vesela družba vzdignila izpod kozolca ter šla proti jezeru. Brez števila ladij je bilo pripravljenih in vse so napolnili národní romarji, da se odpeljejo na otok, ki je Slovincem že takrat bil sveto mesto, ko jim še ni svetila luč večne resnice. Kdo bi opisal, kaj človek čuti, kadar se pelje po Bledskem jezeru! Kamor se ozreš, povsod je lepo, da ne more biti lepše; priroda se ti zdaj kaže tako ljubezniva in prijazna, da bi se kar poigral z njo, zdaj je zopet vzvišena in veličanstvena, da bi najrajši pokleknil in molil vsemogočnega stvarnika tolikih krasot. Taka čustva so navdajala naše popotnike, ko so se vozili proti otoku, in česar je polno bilo srce, to je razodevalo navdušeno petje. Sredi jezera molí iz vode majhen, ves z zelenim drevjem zarasten holmec, a sredi goščave se beli lična cerkvice Matere božje. To ti je „otok bleški“. Pravijo, da so stari Slovenci tu častili boginjo Živo, a poganski duhovniki, da so tu prorokovali. Mogoče. Nekaj skrivnostnega ima ta otok. Posvetnega hrupa ni daleč na okoli, in nič te ne moti, če si misli svoje povzdignil k nebu, ali če si se vtopil v sladke sanje. Pluskanje vode in šumenje listja ti le še bolj povzdiguje razdraženo domišljijo. Srečna je torej bila misel krščenih naših prednikov, da so na tem mestu sezidali božjo hišo. Bodi si veren ali neveren, tu vsakdo moli in razkriva Bogu srčne bolečine svoje. Pa še nekaj. Nad cerkvijo je zvonček, ki ima čudno moč, da se ti izpolni, kar si želel, v tem, ko si zvonil. Kdo bi ne zvonil! Saj ga ni človeka brez želj, in ko bi bil, ne bil bi več človek. Nihče se nad tem ne spotika, ali težko, da bi kdo res verjel v čudodelno zvonovo moč, ali zvoní pa le vsakdo. Pa zakaj bi ne? Saj takšne vere in navade niso nič družega, nego pesniška stran našega življenja. In kaj bi bilo življenje brez poezije? Bilo bi od zibeli do groba dolga vrsta delavnikov, med katerimi bi ne bilo praznika. Tudi naši romarji niso opustili stare navade; drug družemu so podajali vrv, in glej, bolj vroče kakor je kdo želel, glasneje je zapel zvonček. Že je družba jela odhajati iz cerkve, tu stopi Vinko sramežljivo k vrvi; s prva je slabo potegnil, v tem mu vzkipí mlado srce, in zvoní in zvoní, kakor bi bila huda ura. Pa saj je zánj res bila huda ura; ura, ko je prestopil razpotje življenja svojega, ne vedoč, ali hodi pravo pot ali ne.

Mrak je légel na zemljo in noč je na nebu prizigala zvezde. Vsa družba se je že odpeljala, le stari ribič je s čolničem še čakal

pri otoku. Vinko séde v čolnič in se globoko zamisli. V duhu je videl znane podobe; lepi dnevi mladih let so mu budili spomin. Videl je krasote domovine svoje, videl je srečne rojake svoje. Še nekoliko trenutkov in zapustil bode, kar mu je tolikanj drago; stráni pojde v neznan svet, in nihče ne pojde z njim, kakor up in strah. Tu se vzdrami. Oblak je odplaval; mesec je čarobno razsvetil mili kraj; po nočni tihoti pa se je razlegalo domoljubno petje.

III.

Ni brez pomena, če se pravi, da je češka dežela najlepši biser v kroni cesarja avstrijskega. Zemlja je lepa in rodovitna, leto za letom nosi obile darove na dan, in še večje bogastvo krije v drobu svojem. Narod je žilav in zdrav, in lepa njegova telesna svojstva strinjajo se z vrlimi duševnimi zmožnostimi. Dasi ni velik, hodi vender ponosno za drugimi, večjimi narodi. Pa zakaj li bi ne hodil ponosno? Saj je danes omikan, kakor je nekaj bil slaven. Ni ti treba hoditi v mesta; v najmanjši vasi, na vsakem polji vidiš, kaj velja omika. Vinko kar strmi in se čudi, odkar je prestopil češko mejo. Vsak čas vidi kaj novega, vsak čas zapazi kakšno koristno napravo, ki bi tudi njegovim rojakom dobro došla. Nič ne mara, da mu je požirati cestni prah, saj ne bi iz železnice niti deseti del vsega tega videl. Po domu se mu nič več ne toži, saj se bo zopet povrnil, in koliko bo tedaj dragim svojim vedel povedati, koliko koristnih naukov jim bo mogel dajati! To ga hrabri, in veselo koraka dalje in dalje. Cesta, ob kateri je zasajeno lepo vzgojeno sadno drevje, gre zdaj malo navzdol, zdaj malo v breg, in zopet doli in zopet gori, kakor na gričastih tleh niti ne more biti drugače. Vinko se je bil temu že nekako privadil, ali danes se mu pot previja le predolgo. Nedelja je, pa niti popotnikov ne srečuje. Vsak čas misli: še ta klanec, in odprl se mi bode pogled daleč naprej, in videl bom, koliko imam še do prve vasi. Ali ko pride do vrha, ima pred seboj novi jarek, in zopet mora navzdol in zopet v breg. Solnce se je nagnilo, na vzhodu se že vzdiguje mrak, in predno je Vinko prispel do zadnjega vrha, zavila ga je noč v temni svoj plašč. Zdaj se je udal v svojo usodo. Jel je premišljevat in uvidel je, da je denašnje potovanje njegovo prava podoba človeškega življenja. Nikoli ne moreš priti do zaželjenega smotra, in če misliš, da si ga dosegel, pa se ti zopet odmakne. Trud se z nova začinja, in zmerom nove, zmerom večje nadloge pridejo čez te. Vinka se poloti groza. Gosti oblaki so zakrivali nebo in bilo je temno, kakor v rogu; mokra sapa je naznajala, da bo skoraj dež, in tudi bliskati se je začelo. V tem se od

daleč zasveti luč. Ne premika se, ampak čem dalje večja je. Gotovo znamenje, da tu bivajo ljudje. Vinko se je podvizal in srečno je prišel do hiš. Bile so vse zaprte, povsod je bilo že vse tiho, le od one luči, ki je kazala gostilnico, čul se je veseli hrup.

V gostilnici pri „zlati gosi“ bilo je vsako nedeljo prav živo in veselo. V prvi sobi za dolgo mizo so sedeli gospodarji tesno drug do drugega ter se pri vrčku dobrega piva pogovarjali o dogodbah minulega tedna, o letini, o žitnih cenah, o novi železnici, ki pojde prav mimo njihove vasi, in kar je sicer bilo novega in imenitnega zánje. Časih je kdo tudi kako povedal za smeh, drugi pa je rajši napeljal besedo na politične dogodbe. Da so možaki bili dobri Čehi, kazale so podobe, ki so visele po zidu. Bili so tu Žižka, Hus, Rieger, Palacký, in med drugimi tudi Slovenec dr. Lovro Toman. V kotu za vratmi je bila na jedni strani polica, na kateri so bili po številkah razvrščeni prsteni vrčki s kositrastimi pokrovcí, na drugem zidu pa je bila pribita velika črna ploča, razdeljena z rudečimi črtami na toliko predalčkov, kolikor je bilo vrčkov, in vsak predalček je imel svojo številko. Pred pločo je stala mizica, a za mizico je stal točaj, da streže gostom. Kadar koli je s polnim vrčkom prišel iz kleti, pogledal je številko na pokrovci, in potem je pri isti številki na ploči s kredo zaznamenoval črto. Ta naprava je pričala o dobrem gospodarji, ki ne želi škode ne sebi, ne drugim, a razven tega reši gosta prav vsake skrbi, dokler je pri njem.

Iz te sobe so držala vrata v precèj prostorno, dasi préprosto dvorano. Stene so bile svetlo-modro pobarvane, na okoli je gorelo pred malimi odbojnimi zrcali nekoliko sveč, in ob zidu bile so lesene klopi. Tu so sedele matere in tete ter kramoljale, Bog si ga védi o čem, in ako se je kateri že jelo grlo sušiti, skočila je v prvo sobo, da potegne iz vrča soproga svojega, in hitro je bila nazaj, da zopet poprime besedo. Pri vratih je bilo nekoliko domačih godcev, a v sredi je rajala selska mladina. To se je ponavljalo vsako nedeljo, in ves teden so se stari in mladi veselili tega shoda, ki se ga je udeležil vsak, kdor je le mogel od dóma.

V to družbo se nameri Vinko, ves truden in prašen. Ko stopi v sobo, umolknilo so možje ter se radovedni ozrli nánj, kajti vsakdo je takoj spoznal, da popotnik z naócniki ni rokodelsk pomagač. Postrežni krčmar mu se uljudno nakloni in mu ponudi stol pri postranski mizi, ali zbrani gostje niso dali, da bi sam sedel in vzeli so ga med se. Vinko se ni branil, saj je danes bil bolj nego kdaj želján človeške družčine, in bil je vesel prijazne ponudbe. Takoj pové, da je Slovenec, ki potuje v Prago na vseučilišče; ali ko je videl, da pošteni možje ne

vedó prav, kdo so Slovenci, pokaže jim na Tomanovo podobo, ki je ravno nad njimi visela, in reče:

„I, no, Slovenci, to so tisti narod, ki ga zastopa doktor Toman.“

Zdaj je bilo vsem vsaj toliko jasno, da morajo Slovenci biti Čehom prijatelji, ker imajo tacega vodjo, da sme biti na stráni prvakom češkim. Vsem pa to le ni bilo dovolj, a da bi kaj več zvedeli, vpraša jeden, kakšna mesta imajo Slovenci. Vinko jim odgovori:

„Stolno mesto je Ljubljana, ali večje in imenitnejše je Trst, kjer se steka vsa prekmorska trgovina cesarstva našega.“

„A! Trst, zánj pa že vem, zánj,“ zavrnilo mu je kar nekoliko glasov ob jednom. Na to se na dolenjem konci mize vzdigne malo človeče in reče:

„Gospod! sin moj, ki je ravno prišel od vojščakov, trdi, da imajo v Ljubljani po ulicah leseni tlak. Ali je to res?“

Tovariši mu se neverno posmehujejo, Vinko pa jih poučí:

„V dveh ali treh ulicah so si v Ljubljani res omislili tlak od hrastovih kolčkov, ali to le za poskušnjo; toda opustili so drago začetje, kajti uvideli so, da bi bilo to slabo gospodarstvo danes, ko že za druge stvari skoraj ni lesa, a ne da bi ž njim delali ceste.“ —

Tako ni bilo ne konca ne kraja izpraševanju in Vinko že ni mogel vsem sproti odgovarjati. Bolj nego ta splošni pogovor zanimala sta ga dva moža, ki sta sedela njemu ob desni strani ter se med seboj prav živahno menila. Bila sta dobra soseda. Polje svoje sta imela ob reki, ki sicer ni bila velika, ali časih je nenadoma narastla in bila tako de-roča, da je kar svet trgala. To jima je delalo skrbí, in posvetovala sta se, kako bi se v bodoče ubranila večje škode. Jeden je mislil, da bi bilo treba breg podzidati, drugi pa je ugovarjal in rekel, da bi bilo bolje in ceneje, ko bi svet pri vodi utrdila s kolci in s plotom in ob bregu zasadila vrbe. Da bi jim stvar bila jasna, risala sta s kredo po mizi, kakor kakov zemljemerec. Tacih kmetov Vinko še ni videl, in ni mu dalo miru, dokler se ni tudi on jel vtikati v njiju pogovor. Zlasti všeč mu je bil Prokop, in predno se je družba razšla, bila sta dobra prijatelja. Pri odhodu ga je Prokop povabil, naj bi drugi dan prišel k njemu na dom, in pokazal mu bo, kakšna je češka kmetija.

Ko je Vinko drugo jutro vstal, čakal ga je novi znanec njegov že doli v gostilnici. Šla sta skozi vas, ki se je razširila v širok trg. Hiše so bile vse povprek čiste, in lep lesen plot je zagrajal veliko dvorišče in gospodarska poslopja. Kraj hiš se je vlekla skozi vso vas z drobnim peskom posuta steza in ob nji so stala košata drevesa, da so vaščani ob slabem vremenu in v veliki vročini mogli brez ovér hoditi

drug k drugemu. Na vasi nisi videl ljudij, kajti bili so že od ranega jutra na delu, samó mali dečki so tu in tam gonili na pašo cele tolpe gosij, kakeršnih znajo izrejata le Čehi. Vse to ni bilo nič nenavadnega, če tudi je pričalo o dobrem stanju češkega kmeta. Tem bolj se je čudil Vinko, da ima skoraj vsaka hiša tablo z imenom kakega rokodelca, kakor po mestih, in radovedno vpraša prijatelja svojega:

„Kaj pa pomenijo te table, saj ste sinoči dejali, da ste pri vas sami kmetovalci?“

Prokop mu smehljaje odgovori: „Tako je. Kmetija je podlaga našemu življenju, ona je prva. Ali časih pride slaba létina, toča ali druga uima, in zastonj je bil ves tvoj trud, nimaš, da bi plačal davkov, a moraš do družega leta preživiti sebe in še nekoliko svojih. To je hudo, zlasti za male kmetije, ki človeka komaj sproti živé. Zato je pri nas že stara navada, da se mora vsak kmetski sin učiti kakemu rokodelstvu, tudi če ostane na domu. Po leti je kmet, po zimi obrtnik. Vsak posestnik ima torej na hiši znamenje rokodelstva svojega.

„To je res lepo in vse hvale vredno, ali če je vsak sam rokodelec, bo delo svoje slabo spečal.“

„Gotovo, ko bi čakal naročila. Zato treba stvar drugače ukreniti. Ta-le gospodar n. pr. je čevljar. Zdaj, ko je na polji obilo dela, ima vse čevljarsko orodje pospravljeno; kakor hitro pa bo poljsko delo v kraji, nakupil si bo kož in pridno bosta s sinom šivala vso zimo, in žena bo z gotovim delom hodila po sejméh. Ni, da bi obogatel, ali nekaj je že in lože se živi.“

„To pa to. Ali za takšen obrt treba gotovega novca, a kdor tega nima, kaj li on?“

„Tudi zánj smo poskrbeli,“ odgovoril je Prokop, „vidite, tam-le na óni veliki hiši napis „Občinska posojilnica“. Tjã nosimo, kar si prihranimo: a kdor treba, izposodi si ondu za poštene obresti, in vsem je pomagano.“

Vinko se ni mogel načuditi. Kar je videl in slišal, vse je kazalo, koliko omika pomore tudi préprostemu kmetu. Domoljubno srce njegovo je bilo veselo in zadovoljno in najrajši bi zletel domóv, da bi vse to razodel slovenskim rojakom svojim.

V tem odpre Prokop vratca pri plotu in prosi Vinka, naj gre naprej. Bila sta na domu. Izza ograje sredi prostornega dvorišča je povzdignilo nekoliko lepih, molznih krav debele glave in čudno so gledale proti vhodu na prihodnika. Vinko je takoj zapazil nenavadno ograjo in radovedno je vzkliknil:

„A kaj je to?“

„Tu imamo čez dan krave, da se naužijejo dobrega čistega zraka.“

„Kaj jih ne gonite na pašo?“

„Nikdar ne. To bi bilo slabo gospodarstvo! Živina se na paši ne vzredi tako lepo, kakor domá; travniki dajó več in tečnejše hrane, nego pašniki, a da ne omenim družih koristij.“

Ko sta ogledala vse gospodarske naprave in vrt s prelepim sadjem, védel je Prokop novega svojega znanca v hišo. Tudi tu je bilo vse čisto in pripravno, da ni moglo biti bolje. Stene v sobi so bile bele kakor sneg in na njih je viselo nekoliko svetih in nekoliko domoljubnih podob. V jednom kotu je stala postelja z visokimi mehkiimi blazinami, v drugem klavir, a na polici je bila cela zbirka poučnih in zabavnih knjig. Na mizi so ležale najnovejše politiške novine, gospodarski listi in še časopis za splošen pouk in kratek čas. Tako je Prokop vedno ostal v zvezi z ostalim svetom, in ako je v knjigah ali v časopisih čital kaj novega o kmetijstvu, takoj se je tudi on po tem ravnal in še nikdar se ni kesal. Rad bi bil Vinku pokazal družino svojo, toda bili so vsi na polji in se pred večerom niti ne bodo povrnili. Sédla sta torej za mizo in se še nekoliko časa pogovarjala o kmetiškem življenji na Češkem. Vinko je imel zmerom kaj novega povprašati, in ni se mogel ločiti od moža, ki je bil prav takšen, kakeršnega si je on želel, da bi kdaj bil slovenski kmet. V tem se ozre proti oknu in vidi, kako se góst dim valí proti nebu. Ves prestrašen vzklikne:

„Gorí!“ in skoči k oknu; ali zdaj je še bolj obstrmel, ko je videl, da se kadí iz visokega dimnika, in vpraša:

„Ali imate tudi fabriko v vasi?“

„Imamo jo, in sicer svojo. Že več let smo sadili peso, ki je zmerom prav dobro rodila, in vozili smo jo v mesto, kjer so nam jo vso odkupili v tamošnji cukrarnici. Toda vožnja je bila dolga in draga, in uvideli smo, da je premalo dobička. Tu pravi sosed moj: „Kaj, ko bi si napravili svojo cukrarnico?“ V prvi hip se nam je to nemogoče zdelo; ali bolj ko smo preudarjali, bolj smo se prepričali, da pojde. Pozvali smo iz Prage zvedenega gospoda, ki nam je napravil natančen črtež ter zračunil, koliko bi za takšno začetje trebali novcev, in jeli smo med seboj nabirati podpisov za délnice. Ko smo videli, da ne trebamo tuje pomoči, sklenili smo še, da se nikdar nobena délnica ne sme prodati iz vasi, in lanske jeseni nismo pese več vozili v mesto, ampak prodali smo jo sami sebi v domačo cukrarnico.“

To je bilo Vinku več, nego si je kdaj v domoljubni svoji domišljiji mogel misliti. Uvidel je, koliko more pošten slovensk rodoljub koristiti svojemu narodu, in koliko ledine bo še treba preorati. Poslovil se je pri Pro-

kopu ter se napravil na pot. Stopivši na prag, videl je ravno, kako so mali dečki veselo hiteli iz šole domov, ali vsak je razven knjig imel v roki tudi gosli. Prokep mu tudi to razjasni, rekoč:

„Saj veste menda že tudi pri vas na Slovenskem, da so Čehi dobri godci. Pri nas je vsak učitelj nekoliko zveden v godbi in ko je končal navadni pouk, vadi učence še kake pol ure gósti, in zato mu starši radi navržejo kakov groš čez propisano plačilo.“

Nikdar se Vinko ni nadejal, da bode v préprosti češki vasi zvedel toliko koristnega in potrebnega za razvoj naroda svojega. Zadovoljen je zapustil malo znani kraj in lahkih nog je stopal dalje, da bi čim prej prišel, kamor ga je védla dolga pot.

(Dalje prihodnjič.)

Akvileja.

Spisal Simon Rutar.

IV.

(Dalje.)

L. 388. so se rešile razmere med vzhodnim in zapadnim rimskim cesarstvom zopet na akvilejskem zemljišči. Takrat je bil pridrl v Italijo Maximus, katerega so bili pet let poprej Britanci in Galci izbrali za cesarja svojega namestu Gracijana, ter hotel oteti jo postavnemu cesarju Valentinijanu II. Ta pa je našel usmiljenje in pomoč pri vzhodno-rimskem cesarji Teodoziji Vélíkem (379—395), ki je potolkel Maksima pri Sisku, da se je moral nazaj umakniti v okolico akvilejsko. Ali razkačeni vojaki ubijejo cesarja svojega in vržejo njegovo truplo v Natiso pri Terци („in III. milliario ab Aquileja“) 28. julija 388 (Glej: Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde, I, 348). Teodoziju pa, ki je puntarju za petami sledil iz Panonije pred Akvilejo, odpre to mesto prostovoljno vrata svoja in ga okliče za cesarja svojega.

Tu omenjeni cesar Teodozij je bil poslednji krepki vladar v rimski državi. Skušal je povsod pridobiti krščanstvu tisto veljavo, katero mu je bil cesar Konstantin Vélíki namenil, ko jo je razglasil za državno vero. Proti njemu se je vzdignil Evgenij, tajnik izdajniško umorjenega Valentinijana II. Z veliko vojsko tujih plačanih vojakov je prišel v Venecijo in Akvilejo ter začel utrjevati vse prehode Julijskih

Alp, da bi Teodozij ne mogel predreti čez nje v Italijo. Pri tem se je zanašal trdno na pomoč starih poganskih bogov, zažigal je njim brez števila žrtev in postavil na vsakem prehodu bele kipe z zlatimi strelami, predstavljajoče Jupitra gromovnika („Jupiter fulminator“).

V tem pa je bil Teodozij zbral lepo in dobro urejeno vojsko v Panoniji ter prihitel ž njo mimo Ljubljane in Logatca čez Hrušico v Vipavsko dolino. In tu, pred obličjem starodavnega Čavna in Nanosa blizu Ajdovščine, začela se je usodepolna bitka 5. septembra 394. Vojskovali so se srdito na obeh straneh. Ali prvi dan je bila Teodoziju bojna sreča nemila in tudi drugi dan mu je šlo trdo. Tedaj pa mu pride nenavaden vojščak v pomoč. Najedenkrat začne namreč v tem jesenskem času silna burja pihati Evgenijevim vojakom naravnost v obraz. Njih pušice so popadale na tla, predno so še zadelé sovražnika. Nasproti pa je burja pihala Teodozijevim vojakom v hrbet in nosila njih strelice še z večjo silo v vrste upornikov. Burja je povzdignila tudi velik prah in ga nosila Evgenijevi vojski naravnost v oči, tako, da niso mogli gledati in se vojskovati. Kmalu je nastala med njimi velika zmešnjava. Nekateri so počeli bežati, drugi skrivati se za svoje ščite, tretji obupno tekati tjà pa sem. Vojskovodje niso mogli nič več zapovedovati in tudi njih glasu ni nikdo slišal, ker je burja presilno bučala. Teodozij porabi to priliko, udari še jedenkrat na zmešanega sovražnika in z majhnim trudom uniči ga po polnem. Tudi sam Evgenij je moral izdahniti svojo dušo na bojišči (6. sept.).

Šest let pozneje je pretila nova nevarnost Akvileji. Alarih, vodja Zapadnim Gotom, privédel je bil proti koncu l. 400. (18. novembra) čete svoje iz Ilirije in drevil ž njimi proti Italiji. Ko so Rimljani to zvedeli, poslali so mu svojo vojsko naproti k Timavju. Ali z veliko silo udari Alarih nanjo ter jo razpodi in takratni vladalec zahodne rimske države, Stilih, moral je novo vojsko zbirati v gorinji Italiji. Alarih pa je mahnil naravnost proti Akvileji in jo začel oblegati. Toda hrabrost Akvilejčanov in trdnost njih obzidja prebila sta tudi ta pot dolgotrajno izkušnjo s tako dobrim vspehom, kakor ob času Maksimina in Julijana. Alarih ni mogel družega opraviti, nego da je vso okolico prav čisto oplenil in razdejal. Napósled pa se zaradi velike vročine poródi kuga v akvilejski okolici in tej se kmalu pridruži tudi lakota. Tako je bil Alarih prisiljen pustiti Avilejo in osramočen dalje potegniti v Italijo (10. avgusta l. 401).

Velike čete Vandalov, Burgundov in Suevov, katere je Radagaisus l. 404. v Italijo vodil, pustile so Akvilejo pri miru, t. j. mi nimamo nobenega poročila o kakem obleganji omenjenega leta.

Ali toliko hujša nadloga je prišla na mesto pol stoletja pozneje. L. 452. je privalil grozoviti Atila, kralj Hunov, brezštevilne tolpe svojega čokastega, grdega ljudstva iz Panonije mimo Aemone (Ljubljane), katero je razdejal, potem čez Hrušico v Vipavsko dolino in Furlansko nižino. Strah in groza sta oznanjala ta „bič božji“; razrušena mesta, goreča sela, razdejana polja in grdo razmesarjena trupla pa kazala sled vojske njegove. Atila je razsajal tako grozovito, da se naš narod še dan danes s strahom in grozo spomina imena njegovega.

Rimski cesar je bil izročil obrambo Akvileje hrabremu vojaku Gaju Menapiju. Ta je v naglici zbral vojakov in živeža, oborožil mestno ozidje in pripravil vse potrebno za dolgotrajno obsedanje. Branitelj je bilo v Akvileji zadosta, ker je bilo premnogo ljudij z dežele pridrla v mesto iz straha pred Atilom; drugi pa so se rajši umaknili v visoke gore in še tretji na primorske otoke, zlasti na Grad pod Akvilejo. Na ta otok je bil poslal G. Menapius na ladijah po Natisi in po prekopih ženske, otroke in za bojevanje nesposobne možé, pa tudi vso duhovščino z njih svetinjami, ko je videl, da se obsedanje na dolgo vleče. In tudi to četrto obsedanje, najhujše od vseh, dela čast starim Akvilejčanom. Vsi napadi Hunov so bili hlabro odbiti in vse Atilino napiranje je bilo brezvspešno. Samó okolica je bila nepopisljivo oplenjena in opustošena, ker so si morali Huni vsak dan od blizu ali daleč svoj živež pridobivati.

Tako so minuli trije meseci in Hunom je vedno bolj ginilo upanje, da se bo Akvileja predala. Vročina je že hudo pritiskala, iz močvirnega zemljišča se je vzdigala nezdrava para, bolezen je žugala in živeža ni bilo najti daleč okoli. Zato so začeli Huni mrmrati in od Atila zahtevati, naj jih véde dalje. S težkim srcem se je odločil kralj privoliti v to zahtevo, ker je uvidel, da njegovi vojaki nimajo potrebnih vednostij in strojev, da bi mogel tako dobro utrjeno mesto premagati. Ali tu je ljudska vraža najedenkrat zasuknila usodino kolo.

Ko Atila nekega jutra po navadi svoji jezdi okoli mesta, zapazi ptico čapljo, kako nosi svoje mladiče iz gnezda na nekem stolpu mestnega obzidja. To ga navdá z novim upanjem. Brž skliče svoje vojskovodje, pokaže jim, kaj dela ptica in jim reče: „Glejte, ptiči slutijo bližnjo nevarnost, ki preti mestu in zato se selé. Udarimo še jedenkrat krepko na tisti stolp in videli boste, da se zruši in nam se odpró vrata v mesto!“ — In zares, Huni so bili prepričani, da se zgodí tako, zbrali in uredili se ter udarili z vso silo proti omenjenemu stolpu. Napad je bil tako hud, da se je kmalu začelo na tistem mestu rušiti ozidje. Huni so to v velikem veselji opazili in toliko časa tisto stran na-

skakovali, dokler niso prebili zidú, da je mogla vsa ogromna vojska v mesto. Zdaj je bila vsa obramba brezvspešna: Akvilečani so morali položiti orožje in priporočiti se milosti sovražnikovi. Ali te Huni niso poznali. Vsi izven sebe so začeli mesto pleniti in ropati, pa tudi po nepotrebnem rušiti in zažigati; poklavši več tisoč hrabrih boriteljev so zajahali zopet male ali iskre konjiče svoje in zleteli dalje po venetski nižini proti Concordiji in Pataviju.

Ali to še ni bil smrten udarec Akvileji. Ne sme se namreč misliti, da je Atila po polnem razdejal mesto in mu za vso večnost žile izpodrezal. Tisti, ki so bili ušli morilnemu orožju, zbrali so se zopet, poklicali begunce iz Grada nazaj, očistili trge in ulice, popravili poškodovane hiše in se nastanili zopet v starih svojih prostorih tako dobro, kakor so vedeli in znali. Marsikaj, zlasti javna poslopja, kipi in hrami ostali so, se ve da, zrušeni in razvaljeni. Ali jednako se je bilo njim zgodilo tudi že poprej, ko je bilo začelo krščanstvo prevladovati, zlasti potem, ko je bil cesar Teodozij izdal stroge zakone proti malikovalcem ter njih hramom in kipom. Tedaj je fanatično ljudstvo tudi v Akvileji razbilo marsikak spomenik staroumetniškega zidarstva in kiparstva.

Vender je bilo Akvileji, ki se je za vlade vzhodno-gotskega kralja Teodoriha zopet nekoliko opomogla, le malo časa prisojeno do njenega popolnega razpada. Dobrih sto let pozneje (t. j. 21. marca 569.) pridrvijo v Italijo germanski Langobardi in posedejo vso ravnino med Alpami, Apeninami in Jadranskim morjem. Po navadi svojih prednikov opleni in opustošili so vso zemljo in tudi Akvileji niso prizanesli. Njih napad je bil povsem jednak onemu Hunov pod Atilom. Kakor takrat umaknila se je tudi zdaj duhovščina na Grad. Patrijarh Paulinus I. je odnesel s seboj vse svetinje in cerkvene zaklade ter sezidal tam nove cerkve. Kako temeljito so ta pot Langobardi Akvilejo razdejali in uničili, vidi se že iz tega, da so celó njeno ime prenesli na Grad, katerega so odslé imenovali *Novo Akvilejo*.

Ko je patrijarh Helija I. 579. na zboru v Novi Akvileji utemeljeval premeščenje metropole, poudarjal je razsajanje Langobardov v stari Akvileji rekoč, da je bila že pred Atilom opustošena in po njem od Gotov in drugih barbarov tako stiskana, da je komaj več dihala; sedaj pa da ne more več prenašati biča brezbožnih Langobardov („sed nunc Langobardorum infande gentis flagella sustinere non potest,“ Mon. Germ. SS. VII. 44). Nemški zgodovinarji, se ve da, ne poudarjajo radi kaj tacega, ker po njih mislih so imeli Langobardi pravico po Italiji razsajati in namestovati romansko kulturo z germanskimi ustanovami.

Tako je poginila stara Akvileja. Pri konci obstanka svojega ni bila več središče cvetočih dežel in živahne kupčije. Okoli in okoli so jo obdajali divji, plenaželjni narodi. Miru in varnosti si iskal zastonj v njenem obzidji. Ljudje so se rajši umaknili na varnejše otoke in zapuščeno mesto je začelo hitro razpadati. Vrh tu tega se je svet ob morji vedno bolj poniževal in voda je silila vedno dalje v deželo. Kjer so bila prej rodovitna polja, naredilo se je počasi močvirje, zrak se je okužil in ljudje so zbežali iz teh nesrečnih krajev. Kdo bi tu ne vzkliknil s starim pisateljem: „Sic transit gloria mundi!“

V.

Ali s poganško Akvilejo ni poginila ob jednom tudi krščanska Akvileja. Krščanstvo je prineslo Akvileji nove veljave in nove slave ter iz razvalin poganskega mesta se je vzdignila jedna najmočnejših cerkvenih držav, ki bi se bila lahko natecala celó z Rimom. Staroslavno „orlovsko“ ime se je začelo z novič glasiti po zgodovini in preteklo je zopet še več nego tisoč let, predno se je to ime po polnem pozabilo. In Akvileja si je pridobila za naše dežele še večjo in stalnejšo vrednost s tem, da se je iz nje razširila sveta vera po gorenji Italiji in po vseh planinskih deželah tjà gori do Dunava.

Že zgodaj se je bilo zasejalo krščanstvo v Akvilejo. Pobožno poročilo zatrjuje, da je bil že l. 46. po Kr. sv. evangelist Marko v Akvilejo prišel in tu začel oznanjati sv. vero. Ostal je štiri leta v mestu in okolici ter si pridobil mnogo vernih poslušalcev zlasti med nižjim trpečim ljudstvom. Ob tistem času je prošinjal vse rimsko stanovništvo splošen nemir in splošna nezadovoljnost. Vsi so hrepeneli po tolažbi in duševnem pokoji. In takšno tolažbo je oznanjal sv. Marko, takšen pokoj je obetal vsem tistim, ki vzprejmó nauk Kristov. Razumeje se, da take besede niso mogle ostati brez vspeha in da so se sv. Marku oglašali vsak dan novi verniki in novi posnemalci Kristovi.

Toda sveti mož je moral po svojem poklici zapustiti Akvilejo ter iti dalje proti Rimu, da bi tudi drugod zasejal seme krščanstva. Pred odhodom svojim si je izbral za naslednika sv. Mohorja (Hermagora) Akvilejčana, položil mu roke na glavo in ga odvedel s sabo v Rim, da ga je sv. Peter posvetil za prvega škofa akvilejskega. Ta se je zvesto ravnal po vzgledu sv. Marka in nadaljeval po njem začeto delo. Pravijo, da je v Akvileji sami izpreobrnil nad tri tisoč ljudi, ali še več po njeni okolici. To pa ni bilo po volji rimskim mogotcem in cesarjem, ki so se sami zmatrali bogovom jednake in niso nič slišati hoteli o jednom vsemogočem Bogu, o enakosti vseh ljudi ter o povračilu za dobra

in hudobna dejanja. Zato je zaukazal grozoviti cesar Neron, naj se preganjajo kristjani in mučijo óni, kateri bi se ne hoteli povrniti k stari poganski veri. To preganjanje se je začelo tudi v Akvileji in kmalu je tekla mučeniška kri v potokih. L. 67. bile so obglavljene sv. device Evfemija, Doroteja, Erazma in Tekla ter njih trupla pometana v Natiso. Kmalu za temi so prijeli tudi pastirja krščanske čede, sv. Mohorja in njegovega dijakona Fortunata, vrgli ju v temnico in mučili na vse načine, napósled pa na tihem obglavili, da bi ju razdraženo ljudstvo ne skušalo osloboditi. Za tema prvima mučenikoma našlo se je v naslednjih dveh stoletjih še mnogo drugih, med katerimi sta najimenitnejša škof Hilarij in dijakon njegov Tatianus, ki sta bila l. 285. pri Majnici ob Soči mučena in obglavljena.

Sv. Mohorja si je izbrala goriška nadškofija za patrona svojega. Njegovo češčenje pa je razširjeno po vsem Slovenskem in po njem se imenuje naše najrazširjeneje književno društvo, ki posnema sv. Mohorja s tem, da podaje slovenskemu ljudstvu vsako leto obilo duševne hrane v svojih knjigah, katerih pošilja na stotisoče med verne Slovence. Sveti Hilarij („Jelar“) pa se časti kot patron v stolni cerkvi v Gorici.

Kakor smo tu videli je akvilejska cerkev poleg rimske najstarejša v zahodnem rimskem cesarstvu. Ta starost jej je dajala veliko prednost pred drugimi cerkvami. Njeni pastirji, nasledniki sv. Mohorja in sv. Hilarija, bili so zelo imenitni in spoštovani od vseh sosednjih škofov po gorenji Italiji, po Istri in po alpskih deželah. Zato so se začeli počasi imenovati „nadškofje“ in Pavlin I. († 569.) priložil si je celo častni naslov patrijarh. Vsi poprej omenjeni škofje so slušali povelja in naredbe patrijarhov ter se shajali k cerkvenim zborom v Akvilejo.

(Dalje prihodnjič.)

V é t r e c u.

Prijázno, vétrec, véj in ljubó
 Veséli mi dévi mládi,
 Prijetno véj mi v lice cvetnó,
 Kipéče srcé mi hládi!

Srénó mi je mladénič udán,
 Najkrásnejši v našem séli.
 Vè lice lép in ljub in zorán,
 Miléjšega ni v dežéli.

A še miléjše kakor obraz
 Njegóvo srcé svetlí se.
 In prédno pride jésen in mraz,
 On z mánoj že poročí se.

Zatorej, vétrec, pihaj ljubó
 Veséli mi dévi mládi,
 Prijetno véj mi v lice cvetnó,
 Kipéče srcé mi hládi!

J. K.

V r n í t e v.

Povrača v domače se sêlo
 Iz vojne junak domóv.
 Razjasni se mlado mu čêlo,
 Zazršemu rôdni kròv.

Dospévši na srédo vasíce
 Zavrisne tri pót na glas,
 Okó porosé tri solzíce
 Dospévšemu v milo vas:

Na pragi ga ljubica čaka,
 Prijazno se mu smehljá,
 A déva sosednja zaplaka:
 „Na vojsko so vzeli dvá!“

J. K.

H l a d í l a n i !

Glej, solnce zahaja
 Za temno goró,
 Dekletu v ločítev
 Jaz dajem rokó.

Krepilna rosíca
 Cvetlice pojí,
 A meni v bridkósti
 Srcé se topí.

Nobena rosíca
 Mi pota ne zná,
 Da bi ohladíla
 Bolesti srcá!

Svojmir.

L j u b e z n i ž e l j a .

Podoba svetla mojih sanj,
 Sedaj te gledam vsako nóč,
 Ljubó mi sije tvoj obraz,
 Spomine davne vzbujajóč.

Kot nekđaj ti upíraš v mé
 Skrivnostno-temno spet okó;
 Besede srčne šepetáš,
 Ljubéč objemlješ me strastnó.

Ko smrt zatisne mi očí
 Ter léžem k spanju v grob temán,
 Oj, tamkaj še bi veselil
 Naj mene tákšen sèn krasán!

Svojmir.

Popotni spomini.

Spisala Lujza Pesjakova.

II.

Po obedu so se podali vsi gostje na verando, tudi midvé z gospodom Emilijem H., ki je vedno hvalil ter povzdigal eldorado komski do nebes. Nepopisno prijetna je bila „siesta“, nepopisno „il dolce far niente“ v pogledu čarobno-krasne prirode! Umirilo se je bilo polagoma jezero, razvedrilo se nebó. Videti njima ni bilo ravno končanega razpora. Solnčna in čista se je upodabljala zopet nebna višava v najsvetlejšem, najmirnejšem zrcalu. Vender iz bedečih sanj so me probudili prizori vrsteči se pred mojimi očmi in vabeči mojo pozornost. Vedno zanimivejši so mi bili igralci, državljanje vseh narodov. Čula se je malo ne sama francoska govorica, po svetnem tem jeziku razumevali so se vsi. Naj narišem s kratkimi, površnimi črtami, kar se je kazalo mojim pogledom na obálah komskega jezera. Novo razlaganje je starodavni historiji, ki se bode ponavljala, dokler se ne razdruži svet.

Igrališče: veranda nagnéčena ljudij, sem ter tjà pri mizah po dva, po trije ali štirje gospodje, čitajoči ali cigarete pušéči in malomarno gledajoči za modrim dimom, ki se po lehkih meglicah izgublja v vzduhu.

Tik balustrade na gugajočem stolu sloní v prosti beli, toda z dragocenimi čipkami olepšani obleki, plavolasa krasna Angležinja, — „the star of the season“ — kakor se mi je že prej dozdevalo v dvorani. Nепrestano zrè v jezero. Mylord čestitljivi, dremlje poleg nje, in v spanji mrmra časih: „How do you — do — my dearling?“ Ali za soproga se „blesteča zvezda“ ne zmeni, tiha in nema upira ves svit svoj v valove. Pri sosedni mizici požira priletén, majhen gospod „Daily News“ in v naročaj pritiska „Times“, ki ga pokrivajo čez in čez. Tri gospodične, dolge, suhe, vrté se okoli njega in ga pozivajo „papa“. Zibel teh otrok je tekla v Ameriki. Njim se pridruži neki gentleman, oblečen od glave do pete v surovo svilo. Te bóje je celó tenki ovój, ki mu veje od surovo-svilnatega klobuka. Njegova govorica se menda ne ujema z občo to „surovostjo“, kajti Američanke se jej zeló radujejo in se gentlemanu vedno pohvalno in sladko nasmihaajo. V kotu tam na drugi stráni se živahno razgovarjata po nemško dva profesorja iz Heidelberga in glasno padajo imena Darwin, Haekel, Vogt. Star „abbate“ s širokokrajnim klobukom gre mimo njiju, poslušá in obstojí resno z glavo majé. „Monsignore! Monsignore!“ vabita k sebi duhovnika dve sestri, ne lepi, ne

mladi, ali jako prijazni sta in duhovito znata zabavljati ljubemu bližnjemu. Prepričala sem se bila o tem pri kosilu in zvedela, da po zimi zvjajata svojo — umetelnost v Parizu, po leti pa nabirata gradiva običajno na bregovih italijanskih ali švicarskih jezer. V dvorinah igrajo mično oblečeni otroci in kričé, lové se in smijó; vmes se čujejo glasovi grajajočih ali smijočih se mater in guvernant. Slepa miška ravno priteče na verando, glej, ulovila je surovo svilnatega! On jo vzdigne k višku in jej posname robec s čela, ali ona potegne gentlemanu svilnati njegov ovój čez obličje in vpije: „voilà le Colin-Maillard!“ Obeč smeh. Ne, Angležinja se ne smeje in mladi vitki Grk, naslonen na steber tam pri konci verande, tudi ne. Lep je. Po nenavadni lepoti podoben nekdanjim bogovom domovine svoje. Očarano počiva njegovo okó na albijski hčeri. A kaj to briga nje, plavolase krasotice, ki le strmí in strmí doli na jezero! — Naj bi se mladenič rajši oziral po nežni deklici, najkrasnejši roži hispanski, ki se časih prikaže na pragu dvorane in se potaplja v pogled mladega Grka. Toda hipno povesi zopet ognjeno okó in zbeží. Stara, sredi družih gospij sedeča Donna jo gleda nemirno. Zdaj se doli pri olejandrih barka ustavi in po terásah gori na verando hití ponosen mož srednje starosti. „Voilà, Monsieur le comte!“ razlagata po ljubeznivi svoji navadi sestri iz Pariza. „Le fiancé!“ pristavi starejša poluglasno. Prišlec se lahko prikloni vsej družbi, tudi plavolaski, ki — je hipno umaknila poglede od jezera. Veselo jej zabliška okó, a skôraj se nekako nagubanči gladko čelo, videč, da grof išče le svoje neveste. „Mercedes!“ kliče stara Donna in krasna temnoka Hispanka se prikaže z nova. Prestrašena se zgane, pritisne roko na srce, pozdravlja grofa in vzdigne pogled proti — nebesom! — — —

Tiščalo je sedaj vse v dvorane, kjer se je pričenjala večerna zabava: konverzacija, igre, godba, petje i. t. d. Midvé sva se jej odtegnili na veliko obžalovanje gospoda Emilija H. Trudna sem bila. Dan se mi je dozdeval brezkončen. Skôraj nemogoče, da sva še zajutrka-vali v galeriji Vittore Emanuele v Milanu! Dobro mi je dela tišina v prijazni najini sobi. Jeden dolg pogled še na jezero in na zvezdno nebó, od koder so plavali doli v valove oni blesteči ovoji, ki jih prede luna s srebrnimi nitimi, in legli sva k počitku.

Vender mi ni bilo zaspati. Neprestano sem videla, kar me je čaralo po dnevi. Čudovito jezero je bilo poglobitni predmet mislij mojih. Malo ne, da bi se bile misli začele prestvarjati v stihe, toda po sili sem se jim odtrgala. Treba je bilo okrepcati si dušo in teló za nove vtise, za novo veselje. Dolgo po polunoči stoprav sem preživela v sanjah ravno minivši dan, a prvi solnčni žarek, ki se je nasmihal v najino

sobo, privabil me je k oknu. Oj, divni pogled, ki ga je napravilo mlado jutro! Probujajočo se prirodo, mirno jezero, prekrasno bregovje, vrsto zelenih gor videti v svitu njegovem — — „dobro jutro, dobro jutro!“ klicalo je gori in tik brega, najjinima oknoma nasproti zagledam gospoda iz Erfurta, velik šop rudečih rož v roci držečega. Kdo vé, kako dolgo je že ondu sedel novi vitez Toggenburški, predno „okno je zvenelo!“ Oj, in kako dolgo je moral še čakati, da se je „ljubezniva prikazala“, ljubezniva, ki je še tako sladko spavala!

Ob sedmi uri sva bili vender že v sijajni dvorani ter tako nazivani „dejeuner complet“ in znani mi veliki šop rudečih rož pred nama na mizici. Razvnet je pil gospod Emilij H. svoj čaj in dobrim tekom jedel kosce kruha s presnim maslom, ki jih je poleg tega še pomakal v tekoči med. Zvedeli sva ob jednom z nova, da je Bellaggio najlepši kraj vrhu zemlje!

Uro pozneje je hlapel parobrod „Varese“ proti mestecu Lecco. Na palubi sva bili tudi midvé, gospod Emilij H. in — elegantna dvójica, ona cvetoče-lepa, on vedno pokašljujoč. Poveretta!

Če tudi Lago di Lecco, ali bolje rečeno njegovi bregovi lepôte južno-vzhodnega pritoka komskega jezera ne dosežajo, vender so tudi oni neizrečno mični. Očesu in srcu je uživati nebrojno novih prizorov in drug je milejši od družega. Lecco je jako čedno mestece z bogatimi tovarnami in kar me je dokaj bolje zanimalo, s prelepimi šetališči, s katerimi sem se bila že davno seznanila, čitaje „I promessi sposi“. Prehodili smo „il ponte grande“, pod katerim šumi valovita Adda, ki se tamkaj iz jezera izteka. Sprehajali smo se potem proti Monte Baro, držčč se vedno bregovja, ki se strmo vzdiguje iz jezera. Lepše in lepše je bilo pri vsaki stopinji! Slovesna, praznična tišina je vladala v senčnih logih. Pobožno so nagibale cvetlice glave, solze trepetale na travici in na trsji in skozi veje stoletnih dreves so potegnili nemi, večni psalmi. Molčé smo hodili tudi mi dalje in dalje po dehteči zeleni preprogi v tem svetišči blazega pokoja. Nič ni motilo samote, le časih so plavale lahke sence čez jezero, bele tonovščice so bile, toda naglo so izginjale, podobne begočim mislim na davno prestano bolest. Kar je slavnost še povekševalo, bilo je vršenje rahlo-šumečega jezera. Poslušala sem. Poiskati mi je bilo besed jezerskemu napevu, besed, ki bi bile mehke, mile, tolažljive, t a k e, kakeršna je melodija, kakeršno je vse na teh obálah. Kakor celeče bladilo bi se morale prijeti ranjenega srca, sladko je vabèč: „semkaj pojdi, t ù stanuje mir!“ — A če sem tudi mislila in mislila, besed nisem našla. Bodo li kedaj izpregovorjene? — — —

III.

In blaženstvo! petje tudi
 Poslušala sem sladko,
 Ono petje, ki vzdiguje
 Željno mi srcé v nebó!

Vrnivši se proti 5. uri popoldné v Bellaggio, izenadejal naju je prihod holandskega konzula g. St . . . . z ljubeznivo mu soprogo in sloveče slikarice Anne F. iz Berolina, ki je s svojim bratom Hermanom bila na poti v Rim. Zabava je zatorej pri kosilu in potem na verandi bila jako živabna in pošel mi je danes čas za raznovrstne opazke. Vender sem videla, da je bila „zvezda“ bleda, helenskim bogovom podobni mladenič še bledejši, a hispanska roža najbolj bleda izmed vseh tréh.

Prelepi dan je završil čaro-krasen večer. Žareli so hribi in bregovi v zadnjem solčnem objemu, a umirala je polagoma intenzivna bliščoba ter se umikala slovesnemu svitu vijoličine bôje, ki se je razpenjal nad božje stvarstvo. Počasi je izginil tudi ta blesk in napósled obrobil samó še vrhove gorá. Vablivo so šumeli valovi in veslárji doli na bregu pod verando poluglasno prepevali:

„Su, andiam' la notte è bella,
 La luna va spuntar“ . . . .

Prigovarjal nama je neki Neapolitan, prijatelj holandskega konzula „di fare una piccola passeggiata sul lago.“ Radi sva bili pripravljene. Udeležili so se vožnje razven naju in milanskih najinih znancev tudi slikarica, nje brat, sestri iz Pariza in — the last but not the least — gospod Emilij H. — Neapolitan je izbral prostorno barko z dvema veslárjema in odrinili smo od brega ter veslali proti vili Carlotti. Zavito je bilo bregovje že v gost mrak, ko se hipno zasveti za goro Crociano. Kakor glorijska je obdajal jasen krog. Zmerom večji je bil in zmerom višji je prihajal, zdaj je začel žareti, toda z goro se je ločil in v vsi lepoti svoji je plavala polna luna na prečisto obnebje! Magično je bilo razsvetljeno jezero, barka se je zibala na valovih od biserov in od zlatá. Potihnili so veseli razgovori, počivala vesla, vsak pogled je bil uprt v velekrasno ozvezdje noči. Ali čuj! predraga mi tovarišica povzdigne prekrepki, a vender tako neizrečeno mehki svoj glas in lepša morebiti nego li je bila kedaj peta, zveni Vilharjeva préprosta pesen „Mila, mila lunica“ čez komsko jezero!

Očarani, gineni so bili poslušalci. Gospod Emilij malo ne pade na koleni pred pevkinjo.

„Una voce fatta per incantare il mondo!“ vzkliknil je živabni Neapolitan.

„Che bella canzonetta! Eh, la voce, la voce!“ čudila sta se veslárja.

Anna F. mi je sočutno stisnila roko in solzica je rosila okó gospé St. . . . ove.

„Oh, encore une fois, je vous prie, Mademoiselle, la mila lünizá!“ prosili sta Francozinji.

„Ali se ne bi hoteli s takšnim glasom posvetiti umetelnosti?“ vprašal je Neapolitan.

„Učim se zdaj peti v Milanu,“ bil je izogibni odgovor.

„Dobro, dobro tako, in potem ostanete pri nas, je-li, gospodična? Vaš glas je stvarjen za Italijo, le nikari ne pokvarite božjega darú v Nemčiji z Wagnerjevimi petjem.“

Naj bi bil gospod vedel, da prav ta glas je jeden ónih, ki v Nemčiji najbolje tolmačijo Wagnerjeva dela!

Dostaviti je temu prigodku še, da je leto pozneje slikarica Anna F. razstavila v narodni galeriji v Berolinu lepo, z visoko pohvalo vzprejeto in hitro drago prodano podobo komskega jezera v mesečini, majhna barka plavajoč na njem in v ozadji gozdno predgorje, konec Brianze, pod katerim se širi Bellaggio. Naslov podobi je bil:

„Mila lunica.“

Drugo jutro že ob šestih mednarodni „kongres“ pri zajterku v véliki dvorani. Potem po občem ukrepu in po sklepu merodajnih držav vkupen sprehod. Najin in najinih novih in najnovejših znancev pohòd je bil namenjen vili Serbelloni. Vila stoji precéj visoko nad Bellaggijem pred velicim parkom: svetla krona, naslonena na temno-zeleno blazino. Park se razširja do vrha predgorja. Razgled od tamkaj slúje za najlepši na vsem jezeru. Gori in doli, kamor seže pogled, vidi čarobno lepòto, oči premagujoči blesk prekrasnega bregovja. Tudi Lago di Lecco kaže cd todi pohlevno milino in srce krepčalni mir svojih obál. Kakšna razlika med jezerskima pritokoma, a kako se po njem povekšuje čar obéh!

Ostavivši park smo se nagledali širih nasadov, ki opasujejo vilo. Čuda vredne res so njih cvetlice in listnato rastlinstvo vsake vrste. Celó palmovje zeleni čvrsto na njih. Šetali smo se pod drevjem tujih dežel in vsak je moral deklamovati ali improvizovati nekaj času in kraju primernege. Dòkaj smehú se je čulo pod palmami! —

Težko nama je bilo ločiti se s prelepim krajem in s prijazno družčino, ali kazálo se je premikalo nemudno in se približálo deseti uri. Hiteli smo na pristajališče. Že je puhtel gost črn dim iz parnega stroja, „Lecco“ je bil pripravljen odpluti.

„Z Bogom, na svidenje!“ glasilo se je od vseh strani.

Hitro stopava čez ladijini mostič na parobrod, gospod Emilij H. z nama in za nami, kakor iz tal prirastena zopet elegantna dvójica, ona lepa, smijoča se, on bled in pokašljujoč. Med vso — toda kratko — prevožnjo od Bellaggiya v Menaggio ginljivo slovó z gospodom Emilijem. Krčevito nama je stiskal desnico, prosèč, časih spominati se njega, on naju ne bode pozabil nikdar, oh, nikdar ne! V Menaggiji sva ostavili parobrod in nama udani prijatelj je nadaljeval na njem svoje popotovanje do Colico. Na Bavarskem se je imel sniti z bratom svojem.

(Dalje prihodnjič.)

Gospod Janez.

Novela. Spisal Janko Kersnik.

III.

Treba je, da se ozremo celih deset let nazaj.

Lepega gorkega septembrovega večera je bilo, ko se je naš znanec, tedaj domači učitelj in potni spremljevalec bogate dunajske rodovine, sprehajal sam po krasnem, s štirimi vrstami košatih dreves obsejanem Novem trgu staroslavnega rénskega mesta — Kolonje. Otresel se je bil za par uric mučnega vsakdanjega posla, poučevanja in spremljevanja razvajenih páglavcev, in kdor vé, kakóvo je tako delo, umel bode tudi, kako vesel in dobre volje je bil Vran, ko je vedel, da ima nocoj nekoliko prostih trenutkov pred seboj. Ogledati je hotel mesto tudi jedenkrat sam po svoje, ne da bi se ravnal po strogem, zapovedanem načrtu, po katerem se mu je bilo treba ravnati skoraj sleharni dan. Mlademu lehhoživemu možu, kakeršen je bil on, prouzročevalo je to zadnje mnogó več zatajevanja in muke, nego kakemu drugemu v enakem položaji, toda — kruh, kruh — vsakdanji kruh!

Marsikaj mu je bilo v mislih, ko je šetal med množico v gosti senci drevoredni — celó stari oče njegov se mu je vsilil v spomin s pripovedkami svojimi o „božji poti v Kelmorajn“; staremu možu se pač niti sanjalo ni, da bode vnuk njegov sam kedaj hodil po ónem slavnem mestu — a da mu tedaj „božja pot“ ne bo v namenu.

Dvakrat je bil že premeril Novi trg ter krenil potem v stranske ulice proti reki Réni, ne da bi kaj nameraval, nego prepustil se je slučaju.

A nekaj je vendar nameraval! Doživel bi bil rad kaj posebnega, kaj zanimivega, kaj pikantnega. Imel je jedva tri in dvajset let — kdo bi mu torej zameril, da je hrepenel po nenavadnem — in celó

tu na tujem, v staroslavni Kolonji! Do sedaj mu usoda še ni bila nikdar mila v tem oziru; morda je pa v domišljijah svojih tudi preveč zahteval od nje. Pa še nekaj! Ta mladi mož ljubezni še ni poznal. Srce mu je sicer utripalo, kadar se je ozrla vánj gospá baronica, mati njegovih gojencev; oči te krasne žene so bile čudovite — Peter se jih je bal in vedno povešal svoje, kadar ga je pogledala. Celó guvernanta, bleda gospica, dve leti starejša od Petra, spravila ga je v zadrego, in spominal se je, da se mu je sanjalo dvakrat ali trikrat o njej, in da jo je poljubil — toda ljubezen, ljubezen mu je bila neznana. In vender bi jo bil rad poznal, hrepenel je po njej, in tudi nocoj je iskal in želel si nekaj romantičnega, poetičnega in napósled — zaljubljenega.

Pomračilo se je bilo že in po ulicah so užigali svetilnice.

Zdajci ugleda Peter pred seboj deklico, opravljeno skromno, a vender ukusno, lepe, vitke rasti in kolikor je mogel v mraku soditi, jako mlado. Vsega obraza še ni mogel videti. Pospesil je nehoté svoj, korak ter se nasmehnil, češ, tu bo kaj romantičnega.

Deklica je nesla majhen zaboj, in bodi si da ni bila dosti pazna, — zaboj jej je zdrknil hipno iz rok in padšemu na tla, izsulo se je iz njega vsakovrstno šivalno orodje, klopčiči in kos tkanine.

Akoprav ta tvarina sama na sebi ni bila nič menj nego poetična ali romantična, priskočil je Vran vender naglo in veselo in pomagal deklici pobirati raztresene stvari.

Ona je bila v silni zadregi.

„Hvala Vam, hvala!“ hitela je ter spravljala škarje in niti, ne da bi pazila na red.

A Peter je izgubil prirojeno bojazljivost in se ni dal tako hitro odpraviti.

„Ali še česa pogrešate? Počakajte, da poiščem!“

„Ne ne, ničesa ne pogrešam! Hvala lepa!“

Hotela je dalje.

Pa Vran je bil že poleg nje.

„Dovolite,“ dejal je običajno, „da Vas spremim; morda se Vam še — — —“ pristavil je v zadregi.

„Ah, Vi mislite, da še jedenkrat izgubim po nerodnosti svoje reči,“ nasmeje se deklica veselo.

„Ah, ne! Pa če mi dovolite, da grem z Vami.“

Zopet ni imel več besede.

Ona se je naglo ozrla vánj in v osobi in na lici Petrovem je morda našla dovolj zaupanja vrednega; dejala je hitro:

„Ne stanujem že daleč! Tam doli na konci ulic!“

Peter je zmatral to za dovoljenje ter šel poleg nje; ali ona je bila vender pospešila korak svoj.

Razgovarjala sta se o lepih jesenskih dnevih, o vremenu — celó o vojski — (tedaj je bila vojna v Nemcih) — in pri tem je opazil Peter, da ima spremljevalka njegova krasen, mlad obrazek in oči, o katerih se mu je dozdevalo, da se žaré, kakor oglje. In kdo bi tega ne verjel?

Predstavljal se ni, in tudi nje ni vprašal ob osebnih njenih stvaréh; mari mu ni bilo do tega, kajti polastila se ga je mala razburjenost. Govorila sta nemški in francoski, kakor jima je naletelo.

Vranova nemščina ali francoščina pa je menda prouzročila, da je deklica omenila:

„Vi ste tujec — ali ne?“

„Sem, sem!“ dejal je Peter, a prej nego mu je bilo moči še kaj več reči, obstala je ona pred visoko dolgo hišo.

„Tu sem doma! Hvala Vam še jedenkrat, gospod!“

Podala mu je roko.

Vran ni vedel družega, nego prikloniti se, in v tem je ona že izginila v veži.

Kakor v sanjah, toda vesel, nenavadno vesel se je vrnil Peter. Domóv pa še ni hotel niti mogel; kajti na konci ulice se je obrnil nehoté in potem jo še dvakrat, trikrat prehodil gori in doli; v hiši, kjer sta se ločila z dekletcem, gorelo je mnogo lučij, mnogo oken je bilo razsvitljenih, a kdo bi vedel, za katerim je bivala njegova nova znanka!

Potem ga je začelo jeziti, da se ni bil predstavil, in da nje ni povprašal, kdo je in kaj, in tako dalje — — — —

Pa napósled je moral domóv. — — — —

Družega večera se je sprehajal zopet po Novem trgu in zavil v znane stranske ulice; itak je storil tretji dan; pa vselej zaman. Deklice ni bilo.

Koliko bi bil on rad žrtvoval, da bi se bil oprostil za ves dan gojencev svojih, toda to je bilo nemogoče — še celó zvečer, sleharni večer ne pojde za dolgo; tako je ugibal.

Četrtega dné po onem srečanju se je sprehajal Vran s svojima gojencema po mestu. Bilo je popoldné pred obedom. Kakor naravno, vodil je neutrudljivi Peter učenca svoja po obližji znane ulice, kamor je sicer mogel le zvečer. In danes ga njegova slutnja ni prevarila. V drevoredu na Novem trgu je srečal zdajci znanko svojo. Tudi ona ga je spoznala, in že prej nego jo je pozdravil, ter je zarudevša se povesila oči, a potem prijazno odzdravila.

„Kdo li je ta gospodična?“ vprašal je zvedavo jeden gojencev.
 „Ne vem,“ dejal je odkritosrčno Vran; pa v zadregi je bil malo.
 „Čemu jo pa pozdravljate?“ dé z otroško nagajivostjo starejši baronič.
 „Govoril sem nekje ž njo, ali pa sem se — zmotil!“

Sedaj so se vsi trije smijali in še doma pri obedu je pripovedoval baronič Hugo, kaj se je pripetilo gospodu učitelju.

Ta je bil sedaj v veliki zadregi, zlasti ko je instinktivno čutil, da ga baronica strogo opazuje, toda izgovoril se je, da je bila pomota.

Zvečer pa je stal zopet na straži, kajti sodil je, da je šla „ona“ popoldne od doma, in da se jej je vrniti ob času, kakor zadnjič. In ni se zmotil. V mraku je prihajala domov.

Ogovoril jo je in dozdevalo se mu je, da ga nikakor ni začudeno pogledala, nego, kakor bi bila že stara znanca.

Najprej pa jej je povedal nocoj, kdo je in od kod, in govoril je toliko o samem sebi, da sta že stala pred dekličinim stanovanjem, ne da bi bil zvedel njeno ime. Še le zdaj se je domislil zamude.

„In Vi?“ dejal je skoraj bojzljivo. „Ali mi hočete povedati svoje ime?“

„Helena!“ odgovorila je poluglasno.

„Hvala Vam! Ali Vas bodem še kedaj videl? Štirinajst dnij, tri tedne morda ostanem še tu v Kolonji — potem pa idemo zopet stráni, stráni, daleč stráni — — potem se ne bodeva videla nikdar več.“

Končal je z lahkim, pa skôraj boleznim smehom.

Tudi ona je postala nekoliko nemirna.

„Jutri torej?“ vprašal je zopet Peter.

„Tako kmalu že odidete!“ hiti Helena, ne da bi odgovorila njegovemu vprašanju.

„Se ve da! Torej bode te dovolili, da Vas jutri zopet počakam.“

„Ne, ne! Kaj bo rekla teta, ko bi zvedela! Toda, pridite k nam — — ah, to tudi ne gre!“ —

Petru se je poslednje zdelo nekako nerodno.

„Bodi si! Jutri ob tem času torej. Pa tam gori na Novem trgu v četrtem drevoredu.“

Rekla je vse to skôraj nejevoljno.

„Tam, kjer smo se srečali denes?“

„Tam, tam! Lahko noč!“

Peter je čutil njeno mehko ročico v svoji — toda v tem je bila Helena že izginila v hišo.

Druzega dne pa je Peter zvedel več. Deklica mu je povedala, da ima jedino teto, s katero živita skupaj, in da si z delom služita svoj

kruh. Pravila mu je vse to otročje-zaupljivo, da ga je skoraj genilo. Zvedel je tudi, da ima še le sedemnajst let, in da sta jej roditelja v kratkem pomrla. Oče je bil prej bogat trgovec, a nesrečne špekulacije so mu vzele imetje in tuga — življenje. Soproga ga ni dolgo preživela, in Helena, njihova jako skrbno odgojevana hčerka je morala zdaj z jedino sorodnico, staro teto, iskati si kruha svojega s tem, čemur se je bila priučila.

Poučevala je otroke v raznih znanih rodbinah ali pa s finimi ročnimi deli služila živež teti in sebi.

„Glejte, glejte! Saj sva skôraj kolega!“ vzkliknil je Peter veselo, in tudi deklici je izginil tožni izraz z lica, kateri jej je legel tja pri onih bridkih spominih.

Pol ure jima je minilo, da nista vedela kedaj. Pri slovesu ponovi Vran navadno svoje vprašanje, kedaj se bode ta zopet videla.

„Obiščite nas!“ deje Helena. „Povedala sem teti o Vas, in teta dovoljuje, da pridete.“

„A jaz morem samó zvečer“ — ugovarja Peter.

„Dobro, pa pridite zvečer! Takoj sedaj, če hočete!“

Petru se je to vabilo malo nenavadno zdelo, a šel je vendar za deklico po razsvetljenih stopnicah.

„Mi stanujemo visoko!“ smeje se Helena, zapazivši, da Vran v tretjem nadstropji gleda, bode li konec stopnic ali ne.

V četrtem nadstropji je odprla Helena vrata mostovžu in malo potem je stal Peter v nizki, pa prostorni sobi pred póstarno gospó, katera ga je ogledovala nezaupljivo in ne da bi zinila besedico. —

„To je oni gospod, ki mi je pobral klopčiče,“ smeje se Helena.

„Dovolite — jaz — ne vem — pa — povabila — oprostite —“ Peter ni vedel, kaj bi rekel.

„Ti si dovolila, teta, da nas ta gospod obišče, in jaz sem ga privédla —“

„Pa o tem času, Helena?“ zavrne starka z očitajočim glasom.

„Ta gospod ne utegne! On mora otroke poučevati, kakor jaz!“ šali se deklica.

To je bilo teti še sumnjiveje.

„Ne utegne po dnevi?“ vpraša žena.

„Da, tako je, milostiva!“ pritrđi Vran, vedno še s klobukom v roki stoječ sredi sobe.

„Torej sédite, sédite vendar,“ opomni Helena, katera je bila v sedni sobici odložila plašček in klobuk.

Kmalu se je unel razgovor, in ko se je Peter čez kake pol ure očil, starka ni gledala več osorno za njim.

Prihajal je sleharni večer, ostal po jedno uro, pozneje tudi po dve, zunaj pa Helene ni videl. Vedno le doma v navzočnosti tétini.

Bilo je, kakor bi se deklica bala, sama zgovarjati se ž njim.

Tako je potekal dan za dnevom, in Petru čas bivanja v Kolonji. Predzadnji večer je bil prišel, in mlada dva človeka sta molčé sedela pri brleči svetilnici v Heleninem stanovanji. Teta je bila odšla v kuhinjo.

„Torej pojuteršnjem?“ dé poluglasno Helena, ne da bi se ozrla v Petra.

„Da, da!“ odgovori tudi on po tihem. Molčala sta nekoliko časa.

Zdajci vzdigne deklica glavo, vstane izza mize, in se glasno ihteča oklene Petru okoli vratú.

„Helena, Helena!“ vzkliknil je on. Bolest in strastna radost, oboje mu je polnilo dušo.

A že se mu je bila izvila in tekla burno k oknu ter na hladno steklo naslonila glavo.

Peter je stopil k njej.

(Dalje prihodnjič.)

Novejši pisatelji ruski.

Piše K. Štrekelj.

II.

Iván Sergéjevič Turgénev.

(Dalje.)

Z „Vizijami“, katere je spisal Turgenev l. 1863. v Baden-Badnu, zavil se je prvič v obleko misticizma, v kateri se nam je tako rad kazal posebno v poslednjih umotvorih svojih. Bil je sicer realista in vse vtise je živa fantazija njegova, kakor sploh vsakega pesnika, prestvarila ter jim podala pečat umétnosti; kakor več velikih pesnikov pred njim, obračal pa je pogled svoj tudi na dejanje in nehanje nesvestnika, kakor se nam kaže v sanjah. Kdo se bo čudil, da pesnik vidi in nahaja marsikaj, kar ni samó slučajno in se vendar duševno ne dá opazovati, ko je vendar tudi njegovo dejanje kolikor toliko podobno sanjam? Dasi so take psihološke zastavice predmet več ali menj fantastičen, obravnava jih naš pesnik vendar le vedno strogo realistično; vse diše isti zdravi, prosti duh, ki veje tudi iz drugih umotvorov njegovih.

Bojazljivo uživanje življenja, strah pred smrtjo, nesrečna ljubezen, sploh pesimistični nazori pisateljevi o svetu: to je podlaga „Vizijam“.

o katerih se je že mnogo pisalo in ugibalo. Te ideje kaže nam pesnik v obliki dolzih sanj, katere so na videž nepravilno in brez zmisla pomešane med sabo; ali osnovane so na izkušnji in na duševnem in čuvstvenem življenji pesniškega genija. Skrivnostna ženska prikaže se mu v sanjah, vleče ga za seboj v dalnje kraje in davno minule čase, véde ga v Italijo in Pariz, v domače gozde ruske in St. Peterburg, iz minulosti pokaže mu podobo Julija Cezarja in Stenjka Razina, slovečega roparja ruskega, čegar požiganje in moritev mu strašno udarja na ušesa, s kratka, kaže mu ves grozni proces svetovne zgodovine! Pesnika obidejo groza, gnus in nejevolja: „Žalostno in nekako ravnodušno in dolgočasno mi je bilo pri srci, ali ne morda za to, ker sem bil poletel ravno nad Rusijo. Ne! Zemlja sama na sebi, pa ta ploska ravnina, ki se je razprostérala pod mano, vsa zemeljska krogla s svojimi kratkoživnimi prebivalci, ki si ne morejo pomagati, ko jih stiska reva, beda in bolezní ter so prikleneni k zaničevanemu prahu; ta krhka, ráskava skorja, ta nametana troska na malostnem ognjenem jedru našega planeta, na katero je legla plesenj, nazvana z visokoletim imenom ‚organsko rastlinstvo‘; te človeške muhe, tisočkrat bolj ničeve od samih muh, s svojimi stanovišči, iz ila zlepljenimi, in z raznimi sledovi malostnih započetij, revnim svojim bojem proti temu, kar se ne dá odvrniti in prestvariti — kako se mi je najedenkrat ognusilo! Srce se mi je vrtelo počasi v telesi in prešla mi je volja, še dalje gledati te nepomenljive podobe, to neslano pozorišče.“

Mistična je tudi novela „Pes“. Ko jo beremo, zdi se nam, da stojimo na meji naravnega in nadnaravnega svetá; dogodba sama pa je jako realistično slikana. Nekoga vznemirja vsak večer, kadar leže spat, neko škrabanje in praskanje, ki traja tako dolgo, dokler se ne prinese v sobo luči. Zdi se, kakor bi to praskanje prihajalo od kakega psa, ležečega pod posteljo. Tudi sluga je sliši. Ta prikazen se ponavlja tudi, če moža doma ni. Zatorej poprašá napósled za svet starega moža, ki sluje za velikega pobožnika. Ta pravi, da je tisto posebno šumenje in praskanje spomin nebeški, in svetuje mu, naj si dobi psa, ki bi pač mogel pregnati pošastnega tovariša svojega. Oni stori tako in prenehalo je plašiti. Ko njegov pes doraste, reši gospodarju svojemu dvakrat življenje s tem, da napade družega vsteklega psa, ki ga je mislil ugrizniti. Tako je ono čudno praskanje bilo nekak opomin, naj se varuje nevarnosti. —

„Jakob Pazinkov“ spada tistim ljudem, ki se sramujejo čutov duše svoje in ostanejo ves čas življenja svojega zaprti. Leta in leta nosi v srci svojem ljubezen k neki deklici in še le na smrtni po-

stelji se izdá. Posebno zanimivo v tej noveli je, kako Turgenjev spaja romantiko in idealizem z realizmom. Da se prostega ohrani sentimentalnosti, podal je tej povesti humoristično opravilo. — V „Čudni zgodbi poročnika Jergunova“ (iz l. 1867.) slika se nam, kako zaide dobrodušna ali lehkomišljena deklica v družbo hudodelnikov, in kako se kasneje kesa o tem; posebno krasen je prizor, kako tista malopridna družba poročnika Jergunova opijani, opleni in pobije.

Po l. 1854. je živel Turgenjev nekoliko časa na Ruskem, nekoliko pa na Francoskem; l. 1863. pa se stalno naseli v Nemčiji, od koder je skoraj vsako leto hodil obiskavat svoje domovine. V tistem času se je seznanil z znano pevko Pavlino Garcia-Viardotovo, hčerjo slovečega tenorista in komponista Manuela Garcie, kateri si je tudi v znanosti pridobil znano ime. Izumil je namreč zrcalo za opazovanje grla pri petji in govoru. Hiša Pavline Viardotove je vplivala na Turgenjeva jako dobrodejno in v njej si je tudi likal fini muzikalni svoj ukus.

V Baden-Badnu je postal mej drugim roman „Dim“, v katerem hoče pisatelj najprej šibati pretirano samočutje in neopravičeni narodni ponos. V „Očetih in sinovih“ je bičal Turgenjev nihiliste, tiste ljudi, ki zametajo vsako avtoriteto in katerim domovina ni prav za prav nič, v „Dimu“ se obrača proti panslavistom šestdesetih let, ki so trdili, da se je zapadna kultura preživela in mora na njeno mesto stopiti le civilizacija ruska. Te nazore so dan danes panslavisti ruski kolikor toliko popustili in ne vidijo več v zapadni kulturi take sovražnice ruskemu življenju in narodu. In to je jedino pravo: zapadna kultura ima se za narod slovanski, specifično ruski, nekako pripraviti, prekuhati in stopiti v kolikor mogoče tesno zvezo z domačo civilizacijo. V letih šestdesetih pa so se našli ljudje, ki so z zaničevanjem teptali in zametali vse, kar je prihajalo iz zapada ter so hoteli, da se doma, na Ruskem, vsaka stvar nahaja v boljšem stanju. In teh prevzetnikov ni bilo le v Rusiji, ampak posebno mnogo na Nemškem: v Berlinu, Draždanih, Heidelbergu, Zürichu in zlasti v Baden-Badnu, kjer so se zbirali „à l' arbre russe.“ Heidelberški student se tam potepa poleg visokega ruskega dostojanstvenika: sploh tu nahajamo celo galerijo tipov, katere nam je pisatelj opisal tako izvrstno, da se kulturna zgodovina bode morala vedno ozirati na to delo. Kako neusmiljeno nam raztrže pisatelj tisto studentovsko družbo, kjer prvič srečamo Litvinova, junaka temu romanu! Kako prazen in ničev je tisti idealizem! Vsem je glavna stvar le besedičenje, fraza in nezrele misli svoje razobešajo in trosijo, kjer jim le prilika nanese. Vsi imajo prazne butice in namestu da bi hodili predavanj poslušati in bi se pridno učili, klepetajo in dolgočasijo

se drug družega s puhlimi govori in niti ne vedó, kaj, o čem in čemu govoré. Jednaki so si vsi, Bambajev s prazno možno in raztrganimi čevlji, Vorošilov z aristokratsko svojo navdušenostjo, in Gubarev, kateri ravno piše velikansko delo ter ob enem vlada in gospoduje v tej družbi. — „Gubarev, Gubarev! bratci moji! K njemu moramo hiteti! Jaz neizmerno spoštujem tega človeka. Ne jaz sam, vsi po redu ga častijo. Kako delo on ravno zdaj piše, o . . . o!“ pravi Bambajev. — „O čem razpravlja to delo?“ vpraša Litvinov. — „O vsem, bratec ti moj, o vsem, kakor Buckle . . . samó še koreniteje, koreniteje! Tam je vse rešeno, vse obravnavano!“ — „In si li sam čital to delo?“ — „Ne, nisem čital, in to je še skrivnost, katere ne gre razglašati. Ali od Gubareva se sme vse pričakovati, vse, da!“ — Bambajev vzdihne in pobesi roki — kako bi pač bilo, če bi še dve taki glavi prišli k nam v Rusijo, kaj bi neki bilo, Bog moj!“ — Ker je razprava mislečega Potugina, kako je mogel onej družbi tak človek postati vodja kakor Gubarev, tudi za nas Slovence jako poučna in zanimiva, ker nam tako rekoč kaže našo podobo, ne bodo mi zamerili bralci, ako jo postavim semkaj.

— „Povejte mi, prosim,“ vpraša Litvinov — „čemu pripisujete Vi očitni vpliv Gubareva na vse, ki so krog njega? Pač ne njegovi nadarjenosti ali sposobnosti?“ — „Kaj še; on nima nič obojega!“ — Torej pa njegovemu značaju, ali ne?“ — „Tudi temu ne, on ima samó trdno voljo. Mi Slovani v obče nismo bogati na tem daru in se zatorej povsod uklanjamo. Gospod Gubarev je hotel biti načelnik in vsi so ga pripoznali za načelnika. Kaj hočemo? Vlada nas je osvobodila trdega robstva, hvala jej; pa navade robstva so se globoko ukoreninile pri nas; teh navad se ne bomo še tako kmalu otresli. Nam je vselej in povsod treba gospodarja; ta gospodar je navadno kako živo bitje, časih pa tudi kaka smér, katere se oprimemo . . . Zdaj n. pr. smo se vsi posvetili prirodoslovnim znanostim. Zakaj, iz katerih uzrokov stopimo v tako odvisnost, to je zastavica; vse pa kaže, da je naša narava tako ustvarjena. Glavna stvar vendar ostane vedno, da moramo imeti gospodarja. Kadar smo ga našli, tedaj se pravi: temu se je treba pokoriti in vse drugo pustiti stráni! Res, pravi sužnji! Celó naš ponos, naše poniževanje je robsko! Porodi se nov gospodar, stráni s starim. To je bil Jakob, zdaj bodi Izidor: grdíte Jakoba, na kolena pred Izidorom! Le pomislite, kaj se je vse v naši dobi izpremenilo. Mi pravimo, da je naše svojstvo zanikati, ali mi ne zanikujemo tako, kakor svobodni ljudje, ki zagovarjajo mnenje svoje z mečem v roki, ampak kakor lakaji, ki udarijo tedaj, ko jim ukaže gospodar. Razven tega pa smó

mehak narod, nas v roke vzeti, ni težko! Tako je tudi Gubarev postal gospodar; vedno je vrtal in vrtal na jednom mestu, in izvrtal je. Če ljudje vidijo, da ima človek veliko mnenje o samem sebi, da sebi zaupa, da zapoveduje — glavno je, da zapoveduje, — tedaj misli, da tudi prav dela in da ga je treba slušati. Vsi naši razkóli so tako nastali, naše Onufrijevščine in Akulinovščine. Kdor prej zagradi palico, ta je korporal!“

(Dalje prihodnjič.)

„Archiv für Heimatskunde“ in naše zgodovinoznanstvo.

Ne toliko ljubezen do stvari, še manj želja po zaslužku, posebno poslednje ne — ker je neverjetno visoka vsota denarja, kar me to osemletno delo stoji — nego ljubezen do domovine je, kateri žrtvujem svoje vednosti, svoj čas in svoj denar.

S tem kratkimi besedami je povedano vse, zakaj se pečam s tako trudapolnim, nehvaležnim, a jako važnim domovinskim zgodovinoznanstvom. —

Srednji vek je cerkveni vek — in jako zanimiv, ako se zasleduje po listinskih virih — ves drugačen nego se navadno dan danes pri nas misli in piše o njem. Zgodovina srednjega veka nam je ohranjena v listinah in pri zgodovinopiscih, in ako hočemo temeljito resnico pisati, moramo preiskavati vire srednjega veka, in v teh nahajamo toliko praktičnega, poštenega in prijaznega, da nam mora v vsakem oziru bolj prijati nego sedanji svet. — Osebna svoboda je jedina stvar, katera ima nekoliko temne strani; če pa premislimo, da je bil kmet podloga grajskih dohodkov, da je bil prirojena, a ne priklenena grajska lastnina, lahko posnemamo iz sedanjega življenja, da je grajski gospod na kmete svoje gledal tako, kakor mi danes na dobre ali slabe svoje posle — in ako mi dan danes s svojimi posli slabo ravnamo, popusté nas in mi navadno težko dobimo še slabjših in za boljšo plačo. Še veliko slabeje bi se bilo v srednjem veku godilo graščaku, ako bi bil malovredno s svojimi podložniki ravnal; po noči bi mu bili izginili iz graščinstva in zbežali v mesta in pod druge dobre gospodarje, in graščák bi si ne bil mogel novih dobiti, zato je bil sovražnik svojih dohodkov in svojega graščinstva. Nobeden graščák ni zapodil nemarnega kmeta s posestva, nego kaznoval ga je, da je moral obdelavati najslabši svet, in takoj, ko se je poboljšal, pomikal ga je od leta do leta na boljšo zemljo. In ako je bila slaba letina, da ni kmet ničesa

pridelal, moral ga je graščák preživíti, ako je hotel dohodke graščinstva ohraniti; tako se je godilo tudi pod duhovskim gospostvom. Ako primerjamo človekoljubni srednji vek s sedanjim omikanim devetnajstim stoletjem s svojim nečlovekoljubjem, ko kmetije, vredne do tisoč in več goldinarjev, prodajejo po 2 do 5 forintov, kakor se je godilo po Dolenjskem in kmeta z njegovo obiteljjo brez usmiljenja spode z njegovega rojstvenega domovja, potem si lahko mislimo, kako pametno, pošteno, človekoljubno in praktično se je nekdanj ravnalo s kmetom. Kar se tiče robote in desetine, uče nas listine, kaj in koliko je bil kmet dolžan od obdelovanega ali kupljenega posestva prodajalcu ali posestniku za to na leto služiti in dajati, in posestnik ali grajski gospod ni smel nič več terjati od svojih podložnikov nego to, kar so mu propisovale stoletja stare urbarijalne knjige; novostij, novih davkov in doklad kmetje niso pripoznali, kakor nam priča marsikatera listina, kajti v takih prepirih so se kmetje obračali na deželno sodišče in to je zabranilo zahteve, katere niso bile po urbarih utemeljene. Robota se je tudi lahko z denarjem odkupila. Dokazano je tudi, da so na Kranjskem nemški kmetje več davka imeli odrajtovati nego Slovenci brižinskim škofom (Mitth. f. Krain 1861 str. 2). Še le turški navali so prouzročili, da so začeli graščáki več dohodkov zahtevati in sicer zato, ker so jim Turki ljudi pobrali, ker so bili prisiljeni vedno na boj hoditi, kar je veliko denarja stalo, in ker je tudi cesar sam vedno novih doneskov za vojaške potrebe posebno zoper Turke zahteval od deželánstva.

Graščáki so bili zdaj prisiljeni zahtevati večji davek, kajti oni so pri vednih stroških sami začeli obuboževati, a kmetje niso tega pripoznali in so se že 1478. leta uprli, toda ta upor se ni razširil. Ker pa so graščáki zaradi pogostih turških vpadov imeli vedno več stroškov, terjali so tudi z vso pravico več od podložnikov svojih. A kmetje niso bili tako zamorjeni in ponižni nego dan danes, ko se leto za letom več zahteva, ne da bi se kdo ustavljal, ampak godrnjali so in niso hoteli verjeti, da cesar denarje zahteva i. t. d., in ta nezadovoljnost kmetov je rastla od leta do leta, dokler ni leta 1515. narastel kmetski upor, pri katerem so kmetje zahtevali svojo „staro pravdo“, kakor so jo od stoletij sem imeli v urbarih zabeleženo. Torej turški navali so prouzročili pravične zahteve graščákov do podložnikov svojih, a ti je niso pripoznali in se sprli, poprej niso zahtevali in tudi niso smeli graščáki družega zahtevati nego to, kar je bilo že od nekdanj pripisano na zemljišče. Kmet torej ni imel samó graščinskega sodišča, nego tudi višje deželno sodišče, katero ga je varovalo, zato tudi ni znano, da bi bili pred turškimi navali kmetje godrnjali zoper graščáke.

Tudi Valvazor omenja, da kranjski kmet tako rad pleše, da mu skoraj vse leto peta ne počije. Ali je bil zaradi stradanja, robote in graščinskega

biča tako veselega srca, to nam pa Valvazor ni povedal; — zakaj pa dan danes tako silno toži in tarna, to vemo sami.

Ker se je pri nas brez utemeljenih dokazov razširilo krivo mnenje, da so bili naši predniki po nemški šoli in nemškem izobraženju raznarójeni, in da so le nemško mislili in nemško pisali, zato ne bode odveč, to stvar nekoliko pojasniti, posebno, ker se je s tem ukoreninila mlačnost, da, celó sovražnost do naše domače zgodovine. Kakor so me večkrat poučile izkušnje, toliko pri duhovnikih, kakor pri posvetni inteligenciji, misli se, da so bili nekdanji gradovi gnezda divjakov, in prebivalci vitezi, baroni in grofje roparska druhal. Poglejmo v listine, če je to res! Tu imamo shranjeno zgodovino plemenitažev in njihovih gradov. Te plemenitaže nahajamo v vednem spremstvu pri cesarjih, oglejskih očakah, nadškofih, škofih, prelatih. Niso li plemenitaži postavljali cerkvá, z darovi jih obsipali, z duhovniki oskrbovali, in ali ne uživajo še dan danes duhovniki dohodka od farnih zemljišč, katera so nekdanji plemenitaži podarili cerkvam? Prislovica pravi: s komer se človek v političnih stvareh brati, tistega mnenja je tudi. — Da so bili plemenitaži roparska druhal, kaj bi bili potem cesarji, kaj duhovniki, kaj cerkve, kaj cerkveno posestvo? Neka posebna pobožnost je družila te stanove, in njihova pobožna dela, njihovo mišljenje in življenje, vse to nam je ohranjeno v listinah. Iz ljujljke še ni nikdo pekel kruha, ampak iz pšenice, in kar se tiče srednjega veka, smelo se lahko trdi, da so slaba dela plemenitažev nasproti temu, kar mi nahajamo zabeleženega, tako malenkostna kakor nekoliko ljujljke v polovniku pšenice. Kdor tega ne veruje, poglej o priliki v moj listinjak 13. in 14. veka, ki začne v kratkem izhajati, in v tem se bode prepričal vsak, da so bili naši predniki, plemenitaži in navadni ljudje tako pobožni in pošteni, da ni bilo treba ni tožbe ni prisege, kajti veljala je čista vest in poštenost (trewe) toliko in skoraj da več nego dan danes prisega „an ayd(ing) vnd an tayding nur seinen schlechten worten ze gelawben, die er pei sein trewen gesagen mag.“ Ta pravna formula se nahaja malo ne po vseh listinah 14. veka.

Pobožnost plemenitaštva nam pričata sósebnó dve zatiški listini od 1207. in 1223. leta, priobčeni v drugi moji knjigi kranjskih listin, in v katerih se sužnjim daje prostost iz same pobožnosti. Iz 1382. leta imam listino, po kateri kardinal Pileo di Prata vsem svojim sužnjim na Furlanskem daje prostost. Ako pazljivo prebiramo listine srednjega veka, dozdeva se nam, kakor bi imeli mrlíške bukve davno umrlih pobožnih svojih pradedov pred saboj, katerih dobra dela, življenje in mišljenje so v njih zabeležena. Nekako čudno bi se ujemalo brati na listinah vzvišeno pobožnost, skrb za dušno blaginjo, naglaševanje minljivosti sveta in vedna darovanja zemljišč cerkvam za vzdrževanje duhovnikov

itd.; v drugih zapiskih pa, da so kakor tolovaji po cestah na ljudi in kupce prežali in jih plenili ter slovenski narod, jezik njegov, običaje njegove in človeško pravo zaterali. Dokazov za zadnje ni — in to je žalostno spričalo, kako se pri nas korenito goji domače zgodovinoznanstvo! Pa kako se bode neki gojilo, ako se ne podpira izdaja virov in listin, brez katerih se nič ne more pisati. Na Hrvatskem je vse drugače, zato pa so tudi hrvatske zgodovinske razprave korenite. Narod pa, kateri nima učenega slovstva, pogreša marsičesa, posebno osobnega ponosa.

Listine nam pričajo, da ni res, da bi bili samó duhovniki, plemenitaži in meščanje prosti ljudje. Mi nahajamo po listinah srednjega veka in sicer precěj zgodaj, župane, vsake stroke rokodelcev in kmete, da podpisavajo listine kakor plemenitaži, in tudi s plemenitaži in družimi dostojanstveniki vkupe, da kupujejo, prodajajo in cerkvam darujejo svoja imetja in zemljišča iz svojega polnomočja, in da imajo cerkvene, cesarske in plemenitaške fevde na užitek. To nam bodi kažipot, da, ako hočemo korenito poznati zgodovino domovine svoje, treba je neobhodno, da podpiramo izdajo listin in virov, ako ne, bomo vedno podlaga neplodnega pripovedovanja — dokazov pa le ne bomo imeli, če je res, ali ne.

Kar se tiče jezika, v katerem so pisane listine in v katerem jih izdajam tudi jaz, mislim, da naj bi se duh časa, institucije in praktičnost srednjega veka jemal v poštev; kajti do srede, da, skoraj do konca trinajstega veka je latinski jezik prevladal pisavo. Z začetkom štirinajstega veka so začeli tedanji notarji = duhovniki nemški pisati, vendar pa se ni zemarjala latinščina. Torej latinski jezik, ki je zavladal po naših deželah še pred Kristom, a ne nemški, zatrl je slovenski jezik. To nam tudi to priča, da nimamo v svoji domovini še pet sto let po dohodu Nemcev v svojo deželo (okoli 749. leta) nikakeršnega nemškega pisanega spomenika, slovenske pa imamo! Listine in pisatelji vse Nemčije nam pričajo, da je imel nemški jezik ravno toliko veljave v pisavi, kakor slovenski ali srbski. Trinajst sto let se je pisalo povsod izključno latinsko. Druga polovica trinajstega in prva štirinajstega veka pa je določila pisavo, pri nas nemško, na Hrvatskem glagolico, a tudi mi imamo za našo zgodovino nekoliko glagolitiških pisem ali listin. Ker še ni bilo narodnostnega vprašanja, bili so ljudje jako praktični in so le tisti jezik za najboljšega imeli, kateri je imel največ veljave, duhovščina je bila prijazna latinščini, posvetni ljudje so pa na zemlji najvišje bitje videli v cesarji in zato se pridno učili jezika cesarjev in države. To je bil torej uzrok, da so morali duhovni notarji začeti nemško pisati listine. Sploh je moralo postati okoli leta 1300. neko živahno zanimanje, pisati javna pisma v jeziku narodu razumljivem. Tega nam sicer ni zabeležil nobeden zgodovinopisec, toda vidi se iz listin, da

od leta 1300. dalje so skoraj vsa posvetna pisma nemška; na Hrvaškem pa z glagoliškimi pismeni, in to mi je dokaz, da je bilo okoli leta 1300. veliko jezikovno vprašanje in velik preobrat v duhu časa po jeziku državnem.

Kranjsko je bilo že proti koncu srednjega veka središče slovenskega življa. Tako n. pr. ustanovijo meščanje in zastop mest Ljubljana in Kranj leta 1495. oltar na čast slovanskima apostoloma sv. Cirilu in Metodiju v Ahenu na Reni. V ustanovni listini imenujejo se „nationis Sclavoniae“, druga roka je pozneje pripisala nad črto „carniolicae“, to je „naroda Slovenije“ (kranjskega). Takrat je bil deželni glavar in vicedom Viljem Turjaški, župan ljubljanski, sicer ne še poznan, (ker imamo premalo virov priobčenih —), toda bil je vsekako naroda svojega veren sin, kakor tudi ves zastop ljubljanski in mesta Kranja še več stoletij, ker je vedno pošiljal izrečno slovenskega jezika zmožnega duhovnika v Ahen, da je tam pri oltarji slovanskih apostolov opravil sveto mašo ter na božjo pot prihajajoče Slovence vzprejemal in izpovedoval. S tem pa je tudi ovržena trditev, da bi bili plemenitaži neki le zaradi verskih naporov podpirali izdajo Trubarjevega sv. pisma v slovenskem jeziku! Kdo se upa dokazati, da so kedaj narodu vsiljevali nemški jezik? Ker so bili praktični zaradi jezika, ne sme se reči, da so bili sovražniki slovanstvu, te graje ne zaslužijo naši pobožni in pošteni predniki! Takrat so se še živo zanimali za slovanska apostola, a sedaj? — Razven tega nahajamo, da je celó cesar (kralj) Maksimilijan I. 1494. in 1496. leta cesarski svoj pečat na belo-modro-rudečo listinsko vrstico listini priobesil. S tem je sam cesar pripoznal, kakšna je kranjska deželna bôja. To so nam tehtoviti dokazi, kako so živeli in čutili naši predniki in da so se tudi spoštovale njih svetinje. In plemenitaži? Tudi plemenitaži so bili narodni, to nam svedočijo slovenska krstna imena, tako n. pr.: Medko (Medvedko = Bernhart) de Mülbach, Dobrossus (Dobrost-us) de Edeling, Berse ali Wersso de Archa, de Veldes Zebr(us) de Ig, dalje so Jelen, Mamola, Marold, Nedel, Nedelka, Ladizla, Bielj, Zupan, Zupana (krstna moška in ženska imena), Cernigoi, Volavca, Druse, Nebemer, Radin, Radovan, Gonslav, Pribislav, Radoslav, Itoigoj, Dedoch, Večegoj, Velcko, Volik, Sobodin itd. imena iz kranjskih listin, ki se pri meni iz raznih arhivov prepisane nahajajo.

Vprašanje je tudi, niso li nemški, skozi stoletja tukajšnjega bivanja udomačeni plemenitaži z jednako hrabrostjo in pobožnim domoljubjem, kakor slovenski, z mečem v roci in kri prelivaje branili, da se ni izpremenila naša zemlja v „turško drajno?“

Ker je večina duhovnikov bila plemenitaškega stanu, ni nam treba dosti vpraševati, če so plemenitaži znali slovenski jezik. Gotovo, samó ta je bila razlika, da so bili gotovo prijazni narodu (ker ni nikdo hujskal na

nje zaradi jezika), kar nam posebno priča to, da so plemenitaži in kmetje slovenska krstna imena nosili, katerih bi dan danes pri vsi narodni vročerkvnosti v veljavo ne spravili. Ker pa to danes ni možno, v srednjem veku pa je bilo, potem znamo, da, ako mi o tako delikatnih stvaréh pišemo ali govorimo iz minulih stoletij, moramo prej izobraženi biti o zgodovini, ob običajih, in o narodnem in vladnem pravu in ne iz posameznih slučajev sodbo o vsem narodu izrekat.

Zaradi tega je silno potrebno, da se priobčujejo listine, ne regeste, da dobimo vsaj drobtinice o svojem deželnem pravu; dokler pa nimamo tega, nam ne pristoji obsodilno pisati o času, čegar tradicionalnega, deželnega in narodnega prava ne poznamo.

Marsikateri se ni naročil do zdaj na zbornik moj „Archiv für Heimatskunde“, ker izhaja v nemškem jeziku. Dokler sem ga hotel izdajati v slovenskem jeziku, se ni hotel vzprejeti za Matico Slovensko z izgovorom, da je zbornik moj preučen in predrag, in pokojni dr. Bleiweis mi je vedno svetoval, naj arhiv izdajam po nemško. Zdaj ga pa ne smem drugače izdavat, nego li nemško, ker me nemški in laški arhivarji podpirajo z listinami in ako bi jim pošiljal slovenske razprave, prenehala bi se takoj vsa ta podpora, a druge bi ne bilo. — Znanstvo je mednarodno, in naša naloga je, da izdajemo učene knjige v jeziku, katerega umejo učenjaki, in še le ko bode zunanjemu svetu naše knjige rabile kot viri, potem smemo upati, da nas bodo sosedje poznali in o nas pisali tako, kakor jim bodo narekovale naše knjige. Če pa ne bomo pisali v enem ali drugem jeziku učenjakov, ostanemo vedno „terra incognita“, kajti tega vender nemoremo zahtevati, da bi učenjak moral znati toliko jezikov, o kolikor narodnostih in njihovih deželah piše. Zatorej vidimo, da tudi večji narodi, nego smo mi Slovenci, skrbé zato, da se njih v domačem jeziku pisane razprave za učene namene prelagajo na tuje jezike: Hrvatje so si ustanovili „Kroatische Revue“, Madjari „Ungarische Revue“, Rusje „Russische Revue“ i. t. d., v katerih objavljajo razprave, katerim želé velikega razširjenja.

Že v „Kresu“ (III. 1. št.) je starosta slovenskih učenjakov spisal sodbo o zborniku mojem, še predno je najboljše razprave imel v rokah, in hudo besedo izrekel o slabi podpori — a kaj je koristilo? Zvedel sem celó, da je neki gospod odsvetoval, dati mi nekoliko podpore od dežele. — In vender, niso li moje knjige podobne, posebno bo druga listin podobna štajerskim knjigam „Urkundenbücher“ s to razliko, da jaz, ker je Kranjska uboga v starinskih virih, tudi regeste podajam in s tem vse vire, tudi male. Na Koroškem daje dežela po 500 goldinarjev na leto za razprave! Jaz pa razprav ne vidim tako silno potrebnih podpore. Na Štajerskem stoji deželo vsako leto več tisoč goldinarjev zbiranje listin in zgodovinskega gradiva in kar dela na

Štajerskem deželni arhivar z blizu treh tisoč goldinarjev dohodkov, to se trudim jaz na svoje stroške po možnosti delati tudi za Kranjsko. In da moja izvestja ne morejo biti tako slaba, kakor je podpora — svedočijo naslednje besede, katere mi je pisal baron pl. Hauser, tajnik koroškega zgodovinskega društva 31. julija 1883.: „Ich wünschte nur unter der zahlreichen Menge unserer kärntner Mitglieder ein ebenso eifriges und fähiges für die kärnt. Geschichte, als Sie für Krain es sind.“ In na Koroškem je plemenitaš in učenjak družabnik zgodovinskega društva. — Dne 21. maja 1884. leta se je oglasil prof. Vrhovc v „Ljubljanskem Listu“, ter piše med drugim: „To zanemarjenje domače zgodovine je velika sramota za ves slovenski narod. Ne jeden prst se ne gane za prospeh naše tako malo poznane zgodovine . . . Jedini list, ki goji domačo zgodovino, je Šumijev Archiv. In kakovo priznanje žanje za svoj hvalevredni trud? . . . Ta mlačnost je tem menj odpustljiva, ker se baš v sedanjih časih deva pri vseh izobraženih narodih tolik poudarek na zgodovinsko vedo.“ — Med drugim omenja tudi, da ni mogoče spisati kulturne zgodovine o Slovencih, ker je še malo gradiva priobčenega, in jaz dostavljam, da večina gradiva še ni priobčena, in da če se ne bode strokovnjaško priobčevala, ne dobimo nikdar pogleda v kulturno življenje naših pradedov. Po mnogem branji starih pergamentov vidim, da se popolno napačno sodi o naših pradedih, in da so dozdanje obsodbe nepremišljene, mnoge hudobne, in da te sodbe izvirajo iz nepoznanja starinskih, po večjem še nenatisnenih virov in pa iz hudobnih nakán. — Potem pa se še toži, da ni domoljubov več, da se nikdo ne briga več za zgodovino svojega naroda! Kdo pa je to zakrivil, ako ne baš politično zgodovinarjenje? Mar je kdo res tako naiven, da misli, ka s tem vnema narod za zgodovino svojo, ako namestu da bi navduševal, pobija le veselje do zgodovine? — Tudi jaz bi vrgel v kot knjige, če bi ne imel prepričanja iz svojih preiskav, da se na tisoče dobrih stvari tiho preide, jedna slaba pa za kapital naredi in narodu popisava kakor jedini vir vsega zlega, in narod, ne vedoč sam, kako je s stvarjo, verjame, jezi se — in neče čitati več svoje zgodovine — in to je sad političnega zgodovinarjenja. Vsekako bi bilo bolje, če bi se začela bolj gojiti korenitost, ker z gotovostjo v zgodovino pisji, postane zgodovinarjenje znanstvo. Kar pa se dan danes piše zgodovinskih razprav, većinoma so od danes do jutri, ker ne poznamo še na tisoče v arhivih nahajočih se virov, katerih je, se vé da, le z deželno podporo možno poiskati, na svetlo dati in s strokovnjaškimi registri oskrbeti, kakor se to iz prvih dveh mojih knjig razvidi. Sedanje stanje našega zgodovinskega slovstva je pa gotovo obžalovanja vredno, ker večina zgodovinarjev nima stališča svojega, ampak le prepisava v duhu bojnega časopisja, in to je móra na domoljubji naroda našega.

Letos bodem izdal prvi zvezek II. knjige arhiva in prvi zvezek II. knjige listin 13. veka za Kranjsko itd. Arhiva obseg bode razven družega: „Die Windischen Wallfahrten an den Niederrhein“, velika — dovršena razprava s priobčeno ustanovno listino oltarja v Ahnu od 1495. leta; „Die Windische Mark“, listinska studija, v kateri se bode prvokrat priobčila natanko po originalu prepisana, v kraljevem bavarskem arhivu nahajajoča listina o vojvodi Privini od 860. leta itd.; „Ein Beitrag zur Geschichte der Türkeneinfälle in Krain“. — „Zur Verwandtschaft Kaisers Friedrich Barbarossa mit den in Istrien und Krain herrschenden Grafen“. — „Eine Hexengeschichte“. „Die Römerstrasse und Oerter von Emona nach Adrans“ itd. Iz tega se razvidi, da bode tudi letos zbornik prinesel jako važne in zanimive stvari.

Vender pa je po mislih mojih priobčenje zgodovinskih virov jako nevspešno in malo koristno delo, ako se ne preskrbi knjiga z natančnim registrom vsakega osobnega, krajnega in stvarnega imena. Da je knjiga zgodovinskih razprav in virov, ako nima strokovnjaško dovršenega registra, za rabo težka, kakor svinec, to sem dostikrat hudo čutil in zato so nastali registri k mojim knjigam kakor debut svojega mnenja, svoje prakse. Za vzgled so mi služile knjige učenjakov Winkelmann in Zahna. Da sem nalogo svojo po možnosti dovršil, če ravno mi je že sam prof. Krones pisal, da je to preveč za jednega samega človeka — hočejo svedočiti naslednje besede zgoraj imenovanega direktorja na štajerskem deželnem arhivu, dr. pl. Zahna, o katerem se sme reči, da je izdal najbolj rabne knjige avstrijskega zgodovinskega slovstva. Zahn piše 27. januarija 1884. leta poleg družega naslednje: „Die Frage nach dem Index habe ich mir erlaubt, weil er gut gearbeitet ist; wenn ich Ihnen sage, dass ich diese Leistung Ihnen nicht zugetraut hätte, so werden Sie das hoffentlich nicht als beleidigend ansehen.“

Ako še omenjam pisemca velikega učenjaka, berlinskega univerznega profesorja Wilhelma Wattenbacha, naslednika Pertzovega, kateri pod kraljevim pokroviteljstvom izdaje svetovno-znane knjige „Monumenta Germaniae sacra“, ki je v lanskem „Zvonu“, na strani 403. priobčeno, oprostili mi bode te uljudno prošnjo, rojaki! Blagovolite podpirati ne samó z novci, nego tudi z doneski in razpravami domoljubno moje podjetje! Kajti ako bi bil prisiljen prenehati izdajati arhiv ali razprave, sodilo se bode zunaj naše dežele, da nismo zmožni in premajhni, da bi negovali domačo svojo zgodovino in to bi bila gotovo obsodba. —

Zatorej se konečno obračam do vas vseh, kateri še čutite toplo za domovino našo, blagovolite podpirati to važno knjigo domovinsko! O gla-

site se pravočasno in pošljite 3 gld. 15 kr. za „Archiv“. Listine se ne bodo zaračunjevale, ker izdajo listin podpira povsod dežela, in menda, da me ne bode varalo mnenje, da je zastopstvo dežele naše ravno tako domoljubno, kakor so zastopstva v drugih deželah. Posebno mi je omeniti, da je izdaja listin jako draga, vsaka pòla me stoji povprek po 70 gold. Gotovo pa bi mi ne bilo mogoče izdajati te knjige, če bi me ne podpirali arhivarji in učenjaki v Benetkah, v Vidmu, v Celovci, v Monakovem, na Dunaji, v Gradci in v Trstu, posebno pa tudi g. Dežman v Ljubljani, kateri mi je na razpolaganje dal vse zgodovinske knjige kranjske zgodovinske družbe in še svoje, kar sem si jih želel, da sem vse listine in vire za Kranjsko od 1004. do 1500. leta prepisal, in kateri mi je tudi vse izvirne na koži pisane listine izposodil, da sem si jih prepisal — in še prepisujem; dalje Joannejska v Gradci in kraljeva dvorna in državna bavarska biblioteka v Monakovem, kateri sta mi najredkejši in najdražji knjigi „Fontes et Monumenta“ izposojevali. Razven teh so mi prijazno dovolili prepisati in kolicionirati matice sedanjigospod župan ljubljanski mestne privilegije, katere je silno slabo prepisane po „Privilegienbuch der Stadt Laibach“ priobčil dr. Klun in s katerim je tudi izginil „Privilegienbuch der Stadt Laibach“ — ni ga več . . . . . S posebnim zadovoljstvom smem omenjati, da sem pri Slovencih, Nemcih in Italijanih jednako sočutje za znanstvo našel in da so bili nekateri gospodje posebno uljudni v tej stvari, tako n. pr. mi je izročil grof Leon Turjaški najstarejše zgodovinske listine, da sem jih prepisal doma v Ljubljani. Moja naloga je ravno ta, zbrati vse, kar se dá pozvedeti, da se bode kronologično v knjigah priobčilo. Gotovo je torej, da, kdor bode imel te knjige, imel bo zaklad zgodovine domače v rokah — in v registrih odgovor na vsako vprašanje in zadovoljenje na radovednost.

Uljudno prosim vsakega, kdor ima listine za Kranjsko, katere spadajo v čas 1000—1400 po Kr., naj mi blagovoli naznaniti, ali naj mi jih pošlje, da jih prepisem, ker v tem, ko se bodo listine od 1200 do 1300 priobčevale, zbiram gradiva za listinják 14. veka, kajti poznati moramo svojo zgodovino od začetka, če ne je sploh ne bomo nikdar spoznali; kajti kakor je pri vsaki stvari treba poznati začetek, razvoj in konec, tako je tudi pri zgodovini. In ker tako delajo vse zgodovinske družbe, bodem odslé vsako leto priobčil imena domoljubnih podpirateljev, da se spoznamo, kdo se zanima za zgodovino naroda svojega, in koliko nas je, kateri se brigamo za čast svojega zgodovinoznanstva in domovine svoje.

Fr. Šumi,

v Ljubljani, Kongresni trg, 13.

Jan Ernst Smolef. †

(Konec.)

Ta zbirka je vzbudila sicer povsod mnogo pozornosti in posebno med Slovani mnogo vročih simpatij, ali do dejanstvene, gmotne podpore ni prišlo: težka naloga, varovati skoraj da ne izspodkopano narodnost pretečega pogina, opirala se je samó na rame uboge mladine, studentov, ljudskih učiteljev in pastorjev. Le počasi se je začela ledina orati dalje: Zejler je pel obljubljeni in dovršeni pesni svoje, Jordan je počel l. 1842. izdajati perijodični časopis „Jutnička“, katera pa je kmalu morala prenehati. Ko zve to Smolef, odpravi se iz Vratislave v Budišin, da bi pregovoril založnika Wellerja, naj izdavanje nadaljuje. Zato je bilo treba najti sposobnega, brezplačnega urednika. Za to mesto je pridobil pesnika Zeilerja; sodelovanje in sicer brezplačno, obljubila sta tudi oba Smolerja, oče in sin. V teh težkih okolinostih je začela izhajati „Tydžeńska Nowina“ v Budišinu; redaktor in jeden glavnih sodelavcev, stari Smolef, stanovala pa sta v Lazu, v ozemlju družega gospodarja, in še dalje je živel mladi Smolef. Najhuje pa je bilo to, da je temu listu bilo prepovedano, donášati političnih novic, kar bi bilo narod še najbolj zanimalo. „Tydžeńska Nowina“ imela se je torej o svojem porodu boriti z ravno tako hudimi zaprekami — ako ne hujšimi — kakor naše „Novice“.

L. 1844. konča Smolef filološke nauke ali za stolicu se ni pobrinil nobeno. Preveč ga je vezala in vlekla ljubezen k svoji ubogi, zapuščeni domovini; ni se mogel posvetiti samó teoretičnim raziskavam o slovanstvu, ko ga je svoj narod ob robu propada prosil pomoči. Najprej je nameraval ustanoviti trajen zavod, v katerem naj bi se stekale vse sile ter delovale za narodno prosveto na gorenjih Lužicah. Kollár, Purkyně, Čelakovský pripravili so ga prvi k temu, da je začel misliti o Matici srbski, katero je ustanovil po osnovi „Matices české“ v Pragi.

Ali koliko dela, koliko truda, koliko prigovarjanja in pregovarjanja je bilo treba, predno je beseda postala mesó! L. 1845. pride Smolef v Budišin z izdelanimi pravili društva, katero bi najprej imelo skrbeti za izdavanje knjižic gornje-lužiških. Na zborovanji srbske mladeži prebere jih in vse jim pritrđi. Osnovni odbor se izbere. Ali vse jedno je šla stvar tako počasi od rok, da je še naslednje leto prešlo brez vsakega vidnega napredka.

V tem se Smolef preséli do Lipska, kamor ga je pozval Jordan, kateri je bil na tamošnji univerzi že prej dobil stolicu za slov. jezike, k souredništvu časopisa „Jahrbücher für slavische Literatur“. V istem letu

izda v Pragi v srbski prelogi slavnoznano delo Čelakovskega: „Wothlas pĕsni ruskich.“

Naposled l. 1847. je saska vlada vender potrdila Matičine statute. Članovi delili so se na dva razreda: jedni so plačevali po 1 tolar in deset srebernih grošev, drugi samo po 25 grošev. Prvi so imeli pravico dobiti „Časopis“ in vse knjige, katere je „Mačica“ izdajala, drugi pa so prijemale samo te knjige. V prvem letu je pristopilo 121 členov: tu nahajamo katoliškega fajmoštra in bogoslovca poleg evangelijskega pastorja in kandidata, gimnazijskega dijaka poleg vaškega učitelja. Iz gimnazijskih učencev omenjam posebno glasovitega filozofa Hermana Lotze-ja, ki je bil rodom Nemeč, ali je s Srbi jako simpatizoval, in denašnjega najznamenitejšega pisatelja srbskega, katoliškega duhovnika Mihała Hórnika, ki je bil v poslednjem času najboljši prijatelj in sodelavec Smolerjev. Za urednika „Časopisa Mačicy serbskeje“ je bil izvoljen Smolef ter je v prvih zvezkih priobčil več znamenitih razprav o „srbskem alfabetu“, o samoglasniku *y*, o preteklem času srbskega glagola, o glasu *w*, o Ditmaru i. t. d.

V tem je nastopilo usodno leto 1848. Politični viharji so pretresali vso Evropo. Ko Smolef zvé o revoluciji v Berlinu, odpravi se tja, ali pride že prekesno: revolucija je bila že zadušena. Napiše torej list Robertu Blumu, poslanem v Frankobrodu, katerega je poznal iz političnega kluba v Lipsku, ter ga opozori na žalostno stanje svojega naroda, na teptane pravice njegove. Blum mu odgovori, da bo po svojih močeh delal, da bo narod srbski živel človeško življenje. —

Tudi na Lužici se je začelo novo življenje. „Tydžeńska Nowina“ dobila je dovoljenje, da sme prinašati politične vesti; v zborovanjih začela se je zahtevati ravnopravnost; določno se je izjavilo, da tu ne gre proti Nemcem, ampak za Srbe. Smolef predlaga izbor komisije, ki naj sestavi peticijo, zbira podpise in se pobrine za daljne korake. Veliko upanja in veselja je vzbudil sklep frankobrodskega parlamenta o ravnopravnosti jezikov in narodnostij. Smolef spozná, da more za narod svoj še le tedaj prav delovati, ako biva med njim, zato se za vedno preseli iz Lipska v Budišin. Ali on ni bil le politični agitator, mnogo je delal tudi v komisiji, ki je sestavljala berila za ljudske šole, trudil se je s statističnim opisom gorenjih Lužic, napisal je kratko ali jedernato razpravo o narodnosti srbski. V „Časopisu“ je pisal o sledovih slovanske mitologije v Lužičanih; najbolj pa je posvetil svoje moči „Tydžeński Nowiny“, kateri je sedaj postal glavni urednik ter jo ves čas urejal z velikim taktom in čudovito previdnostjo.

Istega leta ustanovi po vzgledu nemških „Redeübungsvereinov“ v Budišinu srbsko „Ryčęńskie Towarństwo“, katero je imelo namen, Srbe obde-

lovati za politično življenje in konstitucijo. To društvo je dalo povod novim enakim društvom po vaseh. Program temu društvu ni bila ravno popolna politična samostojnost, ampak težnja, pridobiti Lužici nekaj provincijalen partikularizem po legalni poti, z lojalnim in mirnim delovanjem. Proti jeseni potuje Smolef po Lužici in poučuje povsod ljudstvo o njegovih pravicah. Vsi Srbi so se zdeli od tedaj kakor jeden narod, kakor jedne matere sinovi: pri volitvah so postavljali povsod srbske kandidate: razlika v veri ni motila njih narodnega delovanja; katoliki so se borili poleg protestantov za narod svoj; sploh se ni pri njih nikdar pokazalo tisto pogubno tekmovanje med „mračnjaki“ in „liberaluhi“ in enakimi političnimi strankami; da bi jih Slovenci v tem posnemali!

Ta preporod se je razširjal tudi na gorenjo Lužico, kolikor je je bilo pod pruskim kraljem; ali velikega prevrata ni dosegel; še slabše je bilo na dolnjih Lužicah v okolici Hotjebuža. V pruskih Lužicah je šlo vse po starem.

V Draždanih pa se je Srbom dovolilo, opravljati evangeljsko službo božjo v srbskem jeziku, v Budišinu se je v višji gimnaziji učila srbščina kot prost predmet; novi zakoni so se začeli prelagati na srbski jezik. Zadnja dva opravka je vzprejel naše Smolef. — Ko je l. 1849. bruhnila revolucija v Draždanih, skušal je Rus Bakunin tudi Smolerja in z njim Srbe pridobiti za namere svoje. Ali Smolef sedaj, ko je že bila tlaka odpravljena in kmet prost, ni se hotel pridružiti anarhističnemu rovanju. In boljše tako! Kajti le kratek je bil trijumf revolucije.

Kmalu za tem je prišel odlok na peticijo srbske komisije. Ta odlok ni ravno bil prav po volji in želji srbskih rodoljubov, ali vendar se je doseglo nekaj dobrega: jezik srbski se je uvel v cerkev in narodno šolo, na gimnaziji budišinski je srbščina postala zapovedani učni predmet, tolmači za srbski jezik so se na državne stroške nastavili pri sodniških. Ali to je veljalo le podanikom dinastije Wettinov, za pruske Srbe ni bilo takih dobrot.

Proti koncu l. 1849. pride v Budišin kralj Albert; s tem je hotel Srbom skazati nekako čast in hvaležnost, da so se bili vzdržali revolucije. Posebno velik vpliv pa je zadobilo to poldrugoletno bivanje kralja Alberta v Budišinu zavoljo tega, ker se je od Smolerja učil srbskega jezika in tako zavezal sovragom srbskim zavistne jezike. L. 1850. ustanovila se je v Budišinu s Smolerjevim trudom „B j e s a d a“, ki je prirejala srbske koncerte in zabave ter bila nekako ognjišče srbskemu društvenemu življenju. Istega leta se Smolef oženi z dobro Srbko, Amalijo Njemcówno, dobi v svojo last „Tydžerisko Nowino“, in odpre malo knjigarno. Od te dobe se začenja tiha, mirna, vztrajna delavnost njegova za narod. Ta delavnost je bila sicer enakomerna in monotonna, jeden dan je bil podoben drugemu, kakor

kaplja kaplji; ali čvrsto je bilo treba čuvati zadobljene pravice proti nemirnemu sovražniku. Smolerja je navdajala velika, vzvišena ljubezen do rojstvenega kraja, ki se nam zdi še bolj vzvišena, ako pomislimo, kako je ubog in majhen srbski narod, kako malostni laborovi njegovi venci, katere more podajati v zahvalo svojemu varuhu, očetu svojemu.

Odslé je izdajal Smolef večinoma le praktične knjižice in učbenike, s katerimi naj bi olajšal učenje srbskega jezika. L. 1850. izdá slovnico: „Mala serbska rycznica“, ki je pozneje čakala še dve izdaji, zadnjo l. 1861. — L. 1859. izpremenil je naslov „Tydžeński Nowini“ v „Serbske Nowiny“, katere še dan danes izhajajo. L. 1852. bil je tudi že na srbski jezik preložil „Kraljedvorski rokopis“, katerega je izdal v Pragi s Hankino pomočjo. Tako delovanje moralo ga je se ve da odvrniti od čisto znanstvenega delovanja, katero je bil počel poprej v Vratislavi. Kar je še učenih razprav, nahajajo se v „Časopisu Maćicy Serbskeje“. Iz Giljferdinga ponemčil je razpravo o jezikovnih spomenikih polabskih Slovanov na Lüneburškem. Razven tega je l. 1852. izdajal „Jahrbücher für slav. Literatur“; ta knjiga hrani v sebi mnogo gradiva za zgodovino slovanskega preporeda: ali naročnikov bilo je strašno malo in Smolef je bil izdajatelj, redaktor in sodelavec ob jednem. — Tudi „Maćici“ se ni odtegnil; bil je v nji najdelavnejši člen. Največ truda pa so ga stale „Serbske Nowiny“. Izdajal jih je vsako soboto, da bi jih narod mogel ob nedeljah brati. „Videti je treba,“ pravi Parczewski, „kako je gibanje v uredniški pisarni, kadar izide kaka številka. Mala, uboga sobica komaj more vzprejeti vse prišlece; prihajajo vam starci in mladei, kmetje in kmetice; duri se kar nič ne zapirajo; „Božem je!“ navaden srbski pozdrav razlega se v jedno mér, in kup „Novin“, kateri leži na mizi, izgine skoraj v trenutku.“ In ravno s svojimi „Novinami“ je postal Smolef najpopularnejši človek v vsem Budišinu. Starejši rodoljubi so zamrli, Jordan je prišel v Avstrijo, Mosak je pozabil mladostnih idejalov med advokatskimi svojimi ekspenzari.

Do l. 1853. bil je pri „Maćici“ Smolef redaktor časopisa; rečenega leta je postal tajnik, l. 1856. pa podpredsednik. V tistih časih je došel s praške univerze mlad katolišk duhovnik, učenec Hattalin, Mihał Hórnik, kateri je znal posebno v mladini vzbujati novega navdušenja: on je vzbudil med drugimi čvrstega srbskega pesnika Aug. Fiedlerja in brata njegovega Lovrenca, on je navdušil brata Dučmana, med katerimi je Peter podstavo položil za srbski repertoar. Najvažnejše pa je bilo to, da je ta „mlada Srbija“ od l. 1858. vsak mesec pridevala „Nowinam“ literarno prilogo „Lužičan“, tiskano z latinskim pismom in v popravljenem pravopisu. —

L. 1862. dobi Smolef poziv na stolico slovanskih jezikov pri „Szkoli Główni“ v Varšavi. Toda ni se mogel odločiti, da bi popustil mirno ali

plodovito delovanje sredi naroda svojega; zato ga izvoli „Maćica“ za prvega častnega člana svojega. Istega leta je z nova počel izdajati „Zeitschrift für slav. Literatur“, kjer nahajamo razpravo Smolerjevo o tem, da so lužiški Srbi vzprejeli krščanstvo najprej od Slovanov, potem še le od Nemcev. L. 1863. združi se Smolef z Bohuwjerom Pjehom, ustanovi ž njim zadružno knjigarno, ki naj bi postala nekaj specialni sklad slovanske literature. Časopis „Zeitschrift für slav. Literatur“ izdajala sta s Pjehom do l. 1865., napósled pod naslovom „Slav. Centralblatt“. Ali naročba je bila jako mala, tudi knjigarna se je slabo obnašala. V teh letih je izdal Smolef tudi dve nemški brošuri; v prvi, katero je izdal v spomin tristoletnega obstoja budišinske gimnazije, pisal je o krajevnih imenih v gorenjih Lužicah, v drugi je branil popravljeni alfabet proti napadom Stoša.

L. 1868. umrje mu žena in Pjeh odide v Lipsk; odslé je popustil misel na slovansko knjigarno v Budišinu, kjer tudi ni bilo pravo mesto za to, in posvetil je delovanje svoje jedino le „Maćici“ in „Nowinam“. Posebno se je trudil, da bi spravil „Maćico“ pod svojo streho; do tedaj namreč ni imela svojega stanovišča. Kupil je za 19.500 tolarjev hišo na svoj riziko, dasi ni imel ni krajcarja kapitala; ali pošten njegov značaj pridobil mu je spoštovanje in kredit celo med Nemci; le s težavo je plačal prvi znesek 500 tolarjev, in vender je bil to še le začetek. Odpravil se je v druge slovanske zemlje, da bi tam potrkal na bratovska srca. To mu je delalo toliko skrbi, da je na tem potovanji po polnem osivel. Le počasi se odplačuje dolg, in ako drugi imovitejši Slovani ne pomorejo, bode se le z največjim trudom poplačal; zato prosimo tiste rodoljube slovenske, kateri so tako srečni, da imajo nekaj več, kakor ravno potreba, in katerim je kaj na tem, da se ohrani ta srbska mladika na narodnem drevesu slovanskem še živa, naj pomorejo temu pridnemu društvu! Ali se ne spominajo tudi drugi Slovani nas, ko zbiramo za svoj „Narodni dom?“

Tako je tedaj življenje Smolerjevo do smrti njegove v 13. dan julija vrsta nepretrganih rodoljubnih del, katera bodo večno zaznamenovana v zgodovini preporoda slovanskega. Njegova zasluga je, da Srbi še niso izgubljeni. Sam je jedenkrat rekel češkim rodoljubom, ko so pomislili na „bližnjo“ smrt srbskega naroda: — „Ne,“ rekel je, „niso izgubljeni. Živé sicer skrito, tiho življenje, ali izgubljeni niso. Cvetice ovené, ako jih opalijo vroči solnčni žarki, ali v korenih jim še žije življenje dalje in ko pride zopet nánje vlažna senca, z nova oživé. Tako je tudi z lužiškimi Srbi. Prebili smo hujše dobe, pretrpeli bomo tudi to!“

—j.

Popravek. V poslednji številki popravi povesod adjektiv Smolefjev v Smolerjev, Smolefja v Smolerja; str. 440. v 8. beri: pišóč o srbskem jeziku, ne pa: v srbskem j.; str. 440. v 19.: ludu we, ne pa: luduwe.

Slovenski glasnik.

O Wolfvem slov.-nemškem slovníku. Urejevanje slov.-nemškega slovníka je dospelo do konca črke H. Nadaljevanje tega dela visi o tem, ali se bode dalo uredniku od vis. ministerstva podaljšanje odpusta izprositi, ali ne. Marsikdo je morda mislil, da bode delo hitreje napredovalo; toda gradivo je tako obilno, tako različno po vrednosti in tako nepripravno zbrano, da ga ni moči hitreje urejevati. Tudi ne kaže začeti tiskati, predno bode vse spisano. Zato je čas, nabrano gradivo pomnožiti. Komur je torej kaj do tega, da bode slovník imel v sebi ves besedni zaklad narodni, prošén je, naj nabere v svojem kraji, kolikor more, menj navadnih besed, ter jih pošlje uredniku. Nabranega je sicer zelo veliko gradiva, ali urednik je uverjen, da še nikakor ni vse zapisano, kar bi moralo v slovník; zlasti iz središča Slovenije ni tako bogatih zbirk, kakor na pr. iz Belokranjskega, Štajerskega, Ogerskega, Primorskega. Mnogo tega, kar je zapisano, pa je nezanesljivo blago in se ne more porabiti, dokler mu ne pride potrdbe od drugod. Vsak, kdor med narodom živi, lahko kaj stori v ta namen; posebno bi pa opozorili naše baš sedaj med narodom bivajoče dijaštvo, koliko dobrega lahko stori za narodno stvar, ako le nekoliko počitniškega časa žrtvuje v nabiranje menj znanih besed. Ko bi se vsi držali pravila, da je vsak dolžan storiti ne samó, kar mora, ampak kar more, koliko gradiva bi se v jednih samih počitnicah nabralo! — Pa kdor kaj zapiše, naj pomni, da je zapisovanje le koristno, ako se vsaka beseda zvesto zapiše, z akcentom, kakor se govori, in v kakem reku v zvezi z drugimi besedami, tako je najlaže natančno ji določiti pomen.

M. P.

Lep dar slovenski mladini. Kdo izmed nas se ne spomina več, s kako slastjo je prebiral v mladih letih J. H. Campejevega „Robinzona“ in istega pisatelja „Odkritje Amerike?“ Kako ti je utripalo srce, ko te je prijazni nemški pisatelj vodil zdaj po viharнем širnem oceanu, zdaj po prijaznih otocih antiljskih, zdaj po rodovitnih planotah mehikanskih, zdaj po nebotičnih visočinah kordiljerskih! Kako živo si čutil vse neskončne težave, s kakim sočutnim strahom prebival vse neizmerne nevarnosti, katere je bilo premagovati tvojim junakom! In kako si se čudil duševni veličini ónih pogumnih móž, ki so prebivši toliko smrtnih opasnostij, pridobili človeštvu novi svet, tisti novi svet, ki je tako veličastno vzbujal in s svojimi lepotami in grozovitostimi vnel domišljijo tvojo! In še pozneje, ko si novi svet spoznaval iz znanstvenih knjig, zanesla te je fantazija rada v one srečne čase, ko si prebiral Campejeve knjige. Vsak prijatelj naše mladine in književnosti naše bode za tega delj hvaležen frančiškanskemu patru H r i z o g o n u M a j a r j u, da je lepo knjigo Campejevo priredil slovenski mladini. Te dni je prišla na svetlo v Ljubljani pri Bambergu in ves naslov jej je: „O d k r i t j e A m e r i k e“. Predelal H. M a j a r. Poučno-zabavna knjiga v treh delih o I. Kolumbu, II. Kortesu, III. Písaru. Natisnila in založila Ig. v. Kleinmayr et Fed. Bamberg, v Ljubljani, 1883, mala 8, 162 + 141 + 133 = 436 str. Cena 1 gld. 60 kr. . . . Papir je, kakor se taki knjigi spodobi, močan, tisk lep, pravilen in razločen, vsa vnanja oblika prijetna in prikupljiva in tudi cena blizu 30 tiskovnih pol obsežni, trdno v platno vezani knjigi ne previsoka. Želeli bi samó to, da bi g. založnik vsak del posebe zvezal in posebe prodajal, a ne samó vseh treh skupaj. Majarjev zlog je priprost, pripovedovanje prijetno, jezik v obče pravilen in gledé na posebno uslugo, katero je storil s to knjigo našemu slovstvu, radi g. odpuščamo pisatelju nekatere jezikovne

posebnosti, katerih napósled tako vsak pisatelj goji kolikor toliko. Ako se ozremo po naši književnosti, pritegniti moramo, da razven Ciglar-Tomšičeve „Sreče v nesreči“ ne poznamo knjige, ki bi tako prijala mladim slovenskim bralcem, kakor Majarjevo „Odkritje Amerike.“ Preverjeni smo, da se ta lepa knjiga skoraj udomači po slovenskih hišah in šolskih knjižnicah.

Narodna biblioteka. Prav veseli smo 10., 11. in 12. zvezka, ki so zadnje tedne prišli na svetlo. 10. zvezek nam prinaša pripovedno sliko „Koliščina in stepe“, v poljščini spisal M i h a l G r a b o w s k y, poslovenil F r. C e g n a r; 11. zvezek prelepo in vsega priporočila vredno H. S i e n k i e w i c z e v o povest „Za kruhom“, katero je poslovenil P. M i k l a v e c, in 12. zvezek pričinja z izbranimi spisi P o d m i l j š č a k o v i m i ter obseza „I. Črtice iz življenja na kmetih“ (1. Kako se je Pekec s hudičem metal. — 2. Kako je Pekec lovцем pete odnesel in mej cigane prišel. — 3. Črni graben. — 4. Stara korenina krašinskih županov. — 5. Železni križ.) Za uvod nam prof. R. Perušek podaje prav dobro životopisno črtico o pisatelji Podmiljščaku — Andrejčkovemu Jožetu. Nekatere nedostatke, ki se nahajajo v tem životopisu, popravila bode razprava, katero o tem nadarjenem in ljubeznivem, a časih vendar nekoliko robatem pisatelji slovenskem začne priobčevati „Ljubljanski Zvon“ v prihodnji številki svoji; iz njé bodo videli naši bralci, kako odločevalno je vplival plemeniti Janežič malo ne na vse pisateljevanje Podmiljščakovo. „Črtice“ je Podmiljščak priobčil dijak šestošolec l. 1866.; gledé na to, da se je od tedaj naš književni jezik že v marsičem premenil in da od mladega dijaka pisatelja nihče ne bode pričakoval stilistično dovršenih stvari, svetovali bi g. uredniku, da bi pri korekturi svoj svinčnik v prihodnje še koreniteje rabil, nego ga je doslé. „Narodna biblioteka“ kakor Podmiljščak sam bodeta s tem mnogo pridobila. Sploh pa moremo reči, da se zadnji trije zvezki v vsakem oziru smejo prištevati najboljšim stvarim, kar jih je doslé priobčila „Narodna biblioteka“, in celo vnanja oblika je zadnjim zvezkom nekoliko prijetnejša. — V nadaljnih zvezkih nam prinese „Narodna biblioteka“ ostale spise Podmiljščakove, dalje „Babico“, slavnoznanne obraze iz življenja na kmetih, katere je spisal B o ž e n a N e m c o v á ter jih poslovenil F r. C e g n a r in izvorno delo profesorja J a n e z a T r d i n e; vrhu tega ima g. Krajec pripravljenih še več prevodov in izvornih spisov. Z 11. zvezkom se je pričela II. serija „Narodne biblioteke“. Naročba znaša za deset zvezkov, kakor do sedaj 1 gold. 50 kr. Najpriprostejši način naročbe je, da se dopošlje založniku g. J. Kraju v Novem Mestu naročnina po poštni nakaznici, potem dopošilja založništvo naročniku zvezke poštarne proste. Sicer se pa dobiva „Narodna biblioteka“ tudi po knjigarnah in prodaje se vsak zvezek posebe po 15 kr. Slovenci, podpirajmo to lepo in koristno književno podjetje!

Kratek pregled bosanskega slovstva. Sestavil M i h a e l N a p o t n i k Tiskal Janez Leon, založil pisatelj, v Mariboru 1884, 8, 82 str. Cena 40 kr. Čisti dohodek se porabi za koristne naprave G. dr. M. Napotnik, zdaj profesor bogoslovja v Mariboru, prebil je za osvojenja Bosne nekoliko mesecev vojaški duhoven v tej lepi, a nesrečni deželi ter je ves čas kakor nam zanimivo pripoveduje v uvodu, zasledoval vse pojave duševnega in literarnega življenja pri srbsko-hrvatskem narodu, bivajočem v Bosni. Plod njegovega ne malega truda je ta knjiga, ki je razdeljena na tri dele. V prvem nam g. pisatelj poroča o najstarejših knjigah in književnikih bosenskih od 1565. do 1721. l. Vseh devetnajst pisateljev te dobe je iz franciškanskega reda, ki ima za omiko bosanskega naroda preveliko zaslug in spisi so do malega vsi cerkvenega in bogoslovnega zadržaja. V drugem delu so nam

opisani pisatelji od konca 18. veka do denašnjih dnij in tu nam pisatelj posebno obširno poroča o Sinci Milutinoviči, o glavnem bosenskem književniku, nesrečnem Ivanu Franji Jukiči in o bosenskem Homerji, še zdaj živečem pesniku frančiškanskem župniku Grgu Martiči, in še o sedmih drugih naslednikih Jukičevih. V tretjem delu nam pisatelj priobčuje bibliografijo vseh znamenitejših slovenskih, nemških in francoskih knjig, ki so od l. 1879. o Bosni in Hercegovini prišle na svetlo. Knjiga je pisana živo in prijetno; ljubezen, katero pisatelj kaže do stvari same in do krščanskega naroda v Bosni in Hercegovini, dobrodejno ogreva tudi čitatelja. Ker je knjiga že sama na sebi res vsega priporočila vredna in ker je vrhu tega ž njo združen še dobrodelen namen, nadejemo se, da se je mnogo izvede v Slovencih.

Josipa Jurčiča zbrani spisi. Založil in na svetlo dal odbor za Jurčičev spomenik, uredil Fr. Levce. III. zvezek: Pripovedni spisi. Natisnila „Narodna Tiskarna“ v Ljubljani 1884, mala 8, 277 str. Cena nevezanemu zvezku po 70 kr. elegantno vezanemu po 1 gld. 20 kr. — Ta knjiga ki se je sredi meseca julija začela razpošiljati in izvajati, obseza Jurčičeve pripovedne spise iz leta 1865., 1866. in deloma iz l. 1867. Vsebina jej je ta: 1. „Domen“. Povest („Slovenski Glasnik“ 1865.). — 2. „Jurij Kobila“. Izvirna povest iz časov lutrovske reformacije. („Slovenska Vila“, 1865.). — 3. „Dva prijatelja“ („Slovenska Vila“ 1865.). — 4. „Vrban Smukova ženitev“. Humoristična povest iz narodnega življenja. („Slovenski Glasnik“, 1865.). — 5. „Golida“. Povest po resnični dogodbi. („Slovenski Glasnik“, 1866.). — 6. „Kozlòvska sodba v Višnji Gori“. Lepa povest iz stare zgodovine. („Slovenski Glasnik“, 1867.). Tudi v teh povestih vidimo dijaka Jurčiča že nedosežnega ljubeznivega pripovedovalca. Domen, povest jedno in dvajsetletnega Jurčiča, brez ugovora je jedna izmed najlepših proizvodov njegovega umetalnega peresa. Kreпки prav plastični opis delujočih oseb, dramatični razvoj dejanja in v vsakem oziru dovršena tehnika odlikujejo to živo sliko iz kmetskega življenja naroda našega proti koncu 18. stoletja. Poleg klasičnega „Sosedovega sina“ je „Domen“ brez dvojbe najlepše okrožena povest Jurčičeva. V „Juriji Kobili“ je Jurčič na zgodovinsko zanimivem ozadji slovenske reformacije narodno tradicijo o reformatorji Dalmatinu porabil za lepo povest. V „Dveh prijateljih“ nam upokojeni sodnik pripoveduje srčno dramo iz svojega življenja in v „Golida“ nam opisuje pisatelj nesrečno usodo kmetskega pastirja, zapuščene sirote, ki napósled postane imovit podobar ter rešitelj in dobrotnik preganjalca svojega „Vrban Smukova ženitev“ in „Kozlòvska sodba v Višnji Gori“ razodevata prijazni, zdravi humor in ostro satiro Jurčičevega peresa. S kratka: v vseh teh povestih nam pripovedovalec in pisatelj Jurčič kaže ves svoj izredni talent; zatorej se tudi nadejemo, da bodo Slovenci radi segli po tej lepi knjigi!

Pesmi. Zložil Vinko Gregorič Podkraškogorski I. zvezek, natisnila hilarijska tiskarna v Gorici, 1884, mala 8, 80. Pesnik se nikjer ne povzdiguje iz vsakdanje proze in tudi vsa pesniška o-ljka je primerna njegov m navadnim m. slim. Zato menimo, da se je z njegovimi „Pesnimi“ pomnožilo število slovenskih knjig, ne pa okoristilo slovensko pesništvo. Sploh je dan danes za Levstikom, Stritarjem, Gregorčičem in Gorázdrom težko stopinje pobirati in dokaj poguma mora imeti, kdor hoče z lirskimi proizvodi med nami vzbuditi pozornost.

Razne novice. Minuli mesec je v Vipavi umrl domoljubni duhovnik L. Hiti, ki je vse svoje imetje — nad 10.000 gld. zapustil „Katoški tiskarni“, oziroma konservativnemu dnevniku „Slovenec“ v Ljubljani. — V Celovci je prišla na svetlo

knjižica „Zlati ključ za srečne volitve“. Na svetlo dal in založil Filip Haderlap. Natisnila družba sv. Mohorja, 1884, 8, 38 str. Bog daj srečo! — V Ljubljani je začel izhajati humoristični list „Novi Brenčelj“; izdavitelj mu je A. Obreza, urednik Jakob Alešovec. List izhaja po dvakrat na mesec ter stoji po 80 kr. na četrt, po 1 gld. 60 kr. na pol leta. — V „Zeitschrift für das Realschulwesen“, VII, 385 — 409 str. je naš rojak prof. dr. Fr. Hočevar v Inomstu spisal učeno razpravo „Ueber die Anwendung von exacten Methoden auf die analytische Geometrie der Ebene und zur Ableitung der goniometrischen Grundformeln“. — Prof. dr. K. Glaser je kot ponatis iz „Politike“ izdal knjižico „der siebente Orientalistenkongress und die österreichischen Slaven“, v kateri na kratko opisuje dozdanji razvoj sanskrtskih studij v Evropi, kakšne zastopnike ima ta znanost po avstrijskih univerzah in kako naj bi se slovanski učenjaki udeležili tega kongresa. — Akademično društvo „Slovenija“ na Dunaji, duševno in zabavno središče ondotnih Slovincem, namerava skupno s češkim „Akad. Spolkom“ osnovati čitalnico. Toda ker samo društvo ne zmore velikih stroškov za najmarino, naročino časopisov i. t. d., prenaradilo je svoja pravila tako, da morejo postati podporni družabniki „Slovenje“ tudi taki Slovinci, ki ne stanujejo na Dunaji. Kdor plačuje na leto končí 5 gld., imenuje se podpornik društva ter se kot tak vodi v društvenih knjigah. „Slovenija“ apeluje na rodoljubno požrtvovalnost vsega slovenskega razumništva, osobito starih prijateljev, dobrotnikov in bivših družabnikov svojih, da blagoizvolijo stopiti v kolo podpornikov njenih ter tako pripomorejo društvu uresničiti njega pravi namen: nadomestovati družabnikom domovino na tujem . . . Imena podpornikov priobčijo se ob svojem času v vseh slovenskih dnevnikih. — Naš rojak Janez Šubic je v 27. št. „Zlate Prage“ priobčil lepo svojo podobo „Mala vrtnarica“. — Iz Celovca se piše „Slov. Narodu“: „V 11. dan t. m. (julija) umrl je tukaj odsluživi dvorni in sodni odvetnik dr. Jakob Traun (Traven), ki je bil pesniku Francu Preširnu zadnji součenc in dober znanec v Ljubljani in na Dunaji. Imel je 82 let, Kranjec, iz Ljubljane doma . . . Pokojnik je veliko vedel povedati o prevréd umršem našem pesniku in ni se povsem ujemal z opisovanjem, ki ga imamo ob osobi Preširnovi.“ Oprostite nam k zadnjemu stavku kratko opazko. Na prste jedne roke bi človek lahko seštel možé, ki so poznali in umeli Preširna pesnika in človeka. Saj se celó takov moder mož, takov pameten mož, kakor je bil pokojni dr. Bleiweis ni sramoval v obénem zboru „Maticé Slovenske“ in verblümtér Rede“ opisovati Preširna kot bábjaka in pijanca ter za tega delj manjšati in kratiti njegovo pesniško vrednost. Ako niti dr. Bleiweis ob osobi Preširnovi ni sodil pravično, kako li naj sodi o njej filister à la dr. Traun, kateri je, kakor dopisnik „Slov. Nar.“ sam pravi, „svojo obitelj, svoje sinove odgojil v duhu nemškem“, da psujejo zdaj svoj slovenski rod. Da so pa celó fino omikane dame osobo Preširnovo dobro poznale in človeka (ne pesnika!) Preširna umele bolje, nego kateri si bodi njegovih filisterskih sošolcev, to nam jasno priča sestavek: „Kakšen je bil Preširen?“ katerega je pred sedmimi leti v „Slov. Narodu“ priobčila gospá Babeta Kogel. — Slovenski pisatelj g. Anton vitez Klodič-Sabladoovski, c. kr. deželni šolski nadzornik v Trstu, je svoj „Materin blagoslov“ poklonil slovenskemu dramatičnemu društvu v Ljubljani ter mu izročil tudi izvirne napeve, katere je k „Materinemu blagoslovu“ zložil znani glasbenik g. Anton Hribar v Gorici. — Častiti naš sodelavec g. K. Štrekclj je bil dné 18. julija na dunajski univerzi promoviran za doktorja filozofije, oziroma slovanskega in primerjajočega jezikoslovja.

„Ljubljanski Zvon“

Izhaja po 4 pole obsežen v veliki osmerki po jeden pot na mesec v zvezkih ter stoji: celo leto 4 gld. 60 kr., pol leta 2 gld. 30 kr., četrt leta 1 gld. 15 kr.

Za vse neavstrijske dežele po 5 gld. 60 kr. na leto.

Posamični zvezki se oddajajo po 40 kr.

Založniki: dr. I. Tavčar in drugovi. — Za uredništvo odgovoren: Fr. Levce. Uredništvo in upravnništvo v Novih ulicah 5.

Tiska „Narodna Tiskarna“ v Ljubljani.